№ 115 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 26 ՄԱՅԻՍԻ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 26 ՄԱՅԻՍԻ № 115

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ԾԱՆՈՒՑՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆԻՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԻՆՁԻՒՎ.— 1-ին երեսի վրայ տողին (գնափիա) 10 կոպ., կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.

ԱՊԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆԻՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 8–2 ժամ., գրասենեակը 2—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ ժ. 2-ից մինչև 3-ը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Соколовская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. Адр. Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՕՐԻՍԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում Պրիպետից սկսած մինչև ռումինական սահմանը ռուսները շարունակում են ծանրանալ իրենց աջողութիւնը. վերցրած գերիների թիւն է՝ 480 սպայ, աւելի քան 25,000 զինուոր. խլած է 27 թնդանօթ և աւելի քան 50 գնդացիր.

Կովկասեան ճակատում ռուսները հասած են աւել թիւրքերին Խնդիկէնի մօտ Իաղդազի ուղղութեամբ.

Վերջինիս մօտ յետ են մղած գերմանական յարձակումները.

Խորտակուած է անգլիական «Հեմպշայր» յածանաւը, որով լորդ Կիչենէրն իր շտաբով գալիս էր Ռուսաստան.

Վախճանուած է Չինաց հանրապետութեան նախագահ Եուանշիկայը.

«Հորիզոն»-ի բաժանորդներից նրանք, որոնք այս տարուայ հաշիւին վճարել են 5 ՌՈՒԲԼԻ, թող շտապեն ուղարկելու մնացած 5 ՌՈՒԲԼԻՆ և. հակառակ դէպքում յունիս 1-ին կը դադարեցուի նրանց թերթի առաքումը։ Դրամի հետ ուղարկել նաև թերթի փաթեթի վրայի տպագրած հասցէն։

«ՀՈՐԻԶՈՆ»-Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ՌՈՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ
ԵՂԲ. ԵՖԻՄՈՎՆԵՐԻ ՑԻՐԿԸ
Նոր կառուցած սեփական շէնքում, Միքայէլեան փող. Մուշտայիդի մօտ, Մայիսի 26-ին կը սրի դեռ մինչև այժմ չտեսնուած ներկայացումներ Գաստրոլ մարդ-օրկեստր Ֆրեդ Մարիոնի, մեր Երրորդ գաստրոլ յայտնի անգլիացի կենդանիներ վարժեցնող՝ իր զարմանալի վարժեցրած հնդկական հակայ փղերով։ Այս զարմանալի փղերը կատարում են բոլոր հմարները հրամանով առանց մարակի և կամ ստրմանակի։ Կը մասնակցեն նաև բոլոր արտիստ-արտիստուհիները և կլոունները։
Սկիզբը 8 և 4½ ժամին երեկոյեան։
Կիրակի և երկուշաբթի կը տրուի 2-ական ներկայացում. կը մասնակցեն փղերը—հսկաները։ 1—1

ԷՐԵԲԱՐՈ „ԼԻՐԱ" ԹԱՏՐՈՆ
Մայիսի 25, 26 և 27-ին
ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ
ԼԵՀԱԿԱՆ ԱՐԻՒՆ
3 մասից բաղկացած
Ուժեղ դրամա ժամանակակից պատերազմից, Սկոբէլևեան կոմիտէի հրատարակութիւն, և այլ նկարներ։ 0—47

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻՋԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ
յայտնում է իր գիտութիւն ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ Մայիսի 29-ին, Կիրակի օրը, երեկոյեան ժամը 8-ին ընկերութեան գրասենեակում (Соколовская, 20). նշանակած է
ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՍԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ընտրութեան առնելու համար առաջիկայ 1916—17 թ. թատերաշրջանի վերաբերեալ հարցերը։
Այս ժողովը երկրորդը լինելով՝ կայացած կը համարուի, որքան անդամներ էլ որ ներկայ գտնուեն։ 2—1

ԲԱՒԷՐ
Մայիսի Վերաշնորհութեան Յանձնաժողովը հրաւիրում է պարսկահայ գաղութին, ներկայ լինել ընդհանուր ժողովին, որ նշանակուած է կիրակի՝ ամսոյս 29-ին ժ. 11-ին Мало-Ванкская, 15 (գաղթականների դպրանոցում), ուրարուելու է Պարսկահայ Գաղթականներին Օգնող Կոմիտէի հաշուետուութիւնը։ 2—1

Տեղափոխուելով արտասահմանից
ԲԺԻՇԿ
Ա. ՅԱՀԲԱՑԵԱՆԸ
Նախկին ասիստենտ երիտի համալսարանի կլինիկաների։
Մասնագիտ կանոնց հիւանդութիւններ և նրանց միզաբեռակ օրգանների։ Ընդունում է ամենայ օր, երեկ. ժամ. 5 մինչև 7։ Հասց՝ Верійскій спускъ № 1, домъ Мель-Азарьяна, кв. 19. հեռ. 1—4 50—22

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆ-ՆԵՐԻ
Գլուխ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. առամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. առամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործուած մեթոդով։
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։
Լերմոնտովսկայա փող. № 1, մուտքը պերէուլկից։ 936 100—48

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Յ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
Նախ. օրդ. Մոսկուայի համալսարանի և Բերլինի համալս. պրոֆեսոր Գունների ասիստենտ։ Նախկին տարիների նման մայիսի 1 ից կընդունի հիւանդներին, կովկ. հանք. ջրերում՝ Պատիգորսկում։ Հասցէն՝ Դվարեանական փողոց, սեփական տուն, № 6, տելեֆոն № 106. 924 50—21

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

V

Հիմնական Զարիֆ

Բ.

Զգանք ամօթը։ «Մօդայի և կապկութեան խելագար տենդը», որի մասին ակնարկեցինք մեր նախորդ յօդուածում, վարակել է մինչև ուղ ու ծուծ։ Ոչ մի տեղ, ոչ մի ուրիշ հայրենիքում ազգային անտարբերութեան (anationalisme) արատը այնքան խոր արմատ չունի, ինչպէս մեզ մօտ։ Եւրոպացին հիանում է մեր ցեղի տոկունութեամբ, ինիցիատիւի թափչքով, ընդօրինակելու կարողութեամբ, ընտանեկան առաքինութիւններով։ Բայց եւրոպացին չգիտէ մեր այդ հիմնական արատը, որ այնքան ստորացնում է մեզ կիրթ ազգերի գերդաստանում... Նա չգիտէ, որ հայի ընդօրինակելու կարողութիւնը արտայայտուում է և բացասական, այլանդակ ձևերով, որ նա ամենայն դիւրութեամբ իւրացնելով օտարի լեզուն, բարքերն ու սովորոյթները, աւելի ևս դիւրութեամբ մոռանում է իր սեփականը։

Միմիայն ռուսահայի մէջ չէ յայտնուում այլասերող ախտը։ Աւանդութիւնը հին է և համազգային։ Ռուսահայի այդ կայծկող տրամադրութիւնը մի տխուր ժառանգութիւն է մեր հեռաւոր անցեալի... Պարսից տիրապետութեան տակ մենք խօսել ենք պարսկերէն, Բիւզանդացոց իշխանութեան ներքոյ՝ խօսել ենք յունարէն (արդէն իսկ դեռ Տիգրան մեծն էր եռանդով պատւաստում յունարէնը իր պալատական միջավայրին ու շրջապատին), Թիւրքերի օրով ամեն եռանդով իւրացրել ենք տաճկերէնը, Վրաստանում՝ վրացերէնը, Լեհաստանում՝ լեհերէնն ու մաջարերէնը... Լեզուական մեր արտակարգ ընդունակութիւններն էլ, տարբախտաբար, օժանդակել են մեր աստիճանական ազգայնացման։

Ոչ, Թիւրքահայերն էլ տեղիք չունեն պարծենալու։ Ընդհանուր առմամբ նրանք, անշուշտ, բարձր են մեզնից՝ ազգայնական արժէքները—մանաւանդ լեզուն — պահպանելու մէջ. բայց Թիւրքահայաստանի մէջ ևս կան տեղեր շրջաններ — Կեսարիա, Կիլիկիա—ուր հայութեան հոծ զանգուածները Թիւրքացած են, ուր մինչև վերջին ժամանակները շատ քիչ էր լսուում հայ բարբառը։ Քիչ չեն Թիւրքախօս հայ ընտանիքները և Կ. Պոլսում, Զմիւռնիայում ու այլ վայրերում. կաթոլիկ հայ ընտանիքներից էլ շատ շատերը տրհամարհանքով դուրս են վտարել մայրենի լեզուն. շատերը հայ էլ չեն կոչում իրենց, այլ Ֆրանկ... Ցաւախ ենք տեսել այդ տխուր նմուշներից՝ նաև Եւրոպայում։

Բացատրել այդ հաւաքական ազգայնացման երևոյթը լոկ ուժիմի ու բռնութեան հանգամանքով՝ անկարելի է. բռնութեան սպառնալիքը իր որոշ դերն է ունեցել—իսլամական նահանջների սկզբնական շրջաններում,—բայց այնուհետև լեզուն ընդհանրապէս խնայել են Թիւրքիայում և կատարացու, ազանացու, մանաւանդ հայ կաթոլիկի համար ստիպողական պատճառ չկար Թիւրքերէն խօսելու։

Անտարակոյս, եթէ արևմտեան հայութիւնը պարէր աւելի բարձր կուլտուրայի տէր մի երկրում, աւելի կիրթ մի ցեղի տիրապետութեան տակ, նա կը տարուէր նոյն օտարամոլ հոսանքով՝ նաև Մեծ Հայքի գաւառներում, Մուշ, Կարին, Վասպուրական, Տիգրանակերտ։ Եւ մենք երկիւղ ունինք, որ արևմտեան հայութեան Ազգորդները այսուհետև, իրենց զարուրը դժոխքից ազատելով և նոր աւելի բարձր կուլտուրայի ծոց մտնելով, կարող են արագ ու դիւրութեամբ ենթարկուել նոյն օտարացման հոսանքին, որով տարուած են այսօր հայութեան լայն խաւերը՝ Թիֆլիսից մինչև Բաքու ու Երևան, փողոցէր բուրժուազիայից մինչև մանր վաճառականութիւնը, հանրակրթական ուսանողութիւնից մինչև դիպլոմաւոր ու ազգասէր ինտելիգենցիան, բժիշկների, ինժեներների, փաստաբանների, գործակատարների և ամեն տեսակ պաշտօնեաների շրջանները...

Ցուսահատութեան ճիչ չէ մեր այս յօդուածը, մենք յոռետես չենք ապագայի վերաբերմամբ։ Չենք ձուլուել մինչև այժմ, այնքան զոռ ու տագնապալի փորձութիւնների մէջ, — չենք ձուլուի և այսուհետև, երբ կը բացուին աւելի լայն ու յուսատու հորիզոններ մեր կուլտուրական առաջադիմութեան համար։ Ներկան արդէն անցեալի համեմատութեամբ մեծ պրոգրէս է։ Ներկայի միջին հայը անհամեմատ աւելի հայ է, քան իր պապը 60-ական 70-ական թուականներում։ Ներկայի հայ կուլտուրական կեանքը անհամեմատ աւելի ճոխ է այլ և այլ հաստատութիւններով—դպրոց, մամուլ, գրականութիւն, պատմութիւն, թատրոն, գեղարուեստական, ազգագրական ու այլ տեսակ ընկերութիւններ... Զուտինք, անշուշտ, Բաֆֆիներ, Ադամեաններ ու Պարոնեաններ—նրանք յաճախ չեն էլ ծընուում նոյնիսկ բարձր ազգերի մէջ—բայց դրա փոխարէն անհամեմատ մեծ է այսօր մեր համեստ Բաֆֆիների, Ադամեանների ու Պարոնեանների շարանը։ Ներկայի հայ լրագրին ու հայ գիրքը դարձեալ անհամեմատ աւելի ունին ընթերցողներ ազգի բոլոր խաւերի մէջ, քան մի 30 տարի առաջ (չենք մոռանում, ի հարկէ, ազգաբնակութեան աճելութեան հանգամանքը)։ վերջապէս, անգամ ներկայ հայ բուրժուազիան և բուրժուական ինտելիգենցիան աւելի ունին ազգային ոգի, նախանձախնդրութիւն, քան համանման դասակարգերը մի քառորդ դար սրանից առաջ *)։ Չենք խօսում դեռ այն հսկայական առաջադիմութեան մասին, որ արել է ընդամենը մի քանի տասնեակ տարիներում հայ գրական լեզուն — առաջադիմութիւն՝ ճոխութեան, ճկունութեան, գեղեցկութեան տեսակէտով։

Այդ բոլորը կայ։ Բայց դա քիչ է մրթիթարում մեզ և եթէ դիմում ենք համեմատական մեթոդի օգնութեան—մեր ազգային կուլտուրայի մակարդակը չափելու համար—ապա լաւագոյն է համեմատել մեզ ուրիշ վիճակից ազգերի հետ և ոչ մեր ներկայ վիճակը՝ մեր իսկ նախկին վիճակների հետ։ Այդ համեմատութիւնն է, որ սարսափեցնում է մեզ։ Լեհը, ռուսինը, Շլեզուիգի դանիացին ապշութեամբ կիմանան, որ մեր մէջ կայ մի ահագին տարբ, որ ինքզինքը անանում է ինտելիգենցիա (բուրժուական ինտելիգենցիա), բայց որը ոչ միայն չի խօսում ու չի կարդում մայրենի լեզուով, այլ և բնաւ ճիգ չի թափում սովորելու։ Նրանք ապշութեամբ կիմանան, որ կարելի է լինել ազգային նոյնիսկ առաջնակարգ գործիչ, զբաղուել հայ ժողովրդի, հայ կեանքի վերաշինութեամբ, բայց և բնաւ չխօսել այդ ժողովրդի բարբառը։

Շատ կան այդպիսիներ մեր մէջ։ Շատ կան հայ ինտելիգենտներ, որոնք ամենայն հեռանդով ու դիւրութեամբ կերթան սովորելու մի շարք օտար լեզուներ, բայց հիշ չեն տայ իրենց՝ գէթ մի ամիս զբաղուելու մայրենի հիմնաւորը բարբառով, կապրին տասնեակ տարիներ հայկական միջավայրում, առանց երբեք այդ բարբառը սովորելու և երբ հետաքրքրուելով հարց կը տաք՝ կօգնութեամբ կը հարցնեն մի բառ կամ մի ֆրազ... Զինուցին, աֆրիկական բուշմէնը, աւստրալիական հոտենտոտն անգամ մի քանի տարի հայ միջավայրում ապրելով, կը սովորէ քիչ թէ շատ խօսել հայ բարբառը. իսկ այս պարոնները դիտմամբ ասես խցկում են իրենց ականջը հայկական հնչիւնների հանդէպ և չեն քաշուում նոյնիսկ ցուցարար ձեով վկայելու իրենց տգիտութիւնը։ Կրկնում եմ, այս վայրենի նմուշներից անգամ քիչ չկան մեր իրականութեան մէջ և—որ ամենից ողբալին է—այդ տեսակ իրողութիւնները բնաւ չեն շարժում իրենց շրջապատի զարմանքն ու վրդովմունքը, նրանք անցած են ամենանորմալ երևոյթների շարքը...

Միք. Վարանդեան

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՅԹՆԵՐ

I

Հայոց Ազգագրական Ընկերութիւնը ձեռնարկել է մի շատ գեղեցիկ գործի, որ առ այժմ դեռ սաղմային դրութեան մէջ է գտնուում և եթէ զարգացայ ցանկալի չափերով, պիտի հայագիտական զբաղմունքների դրդիչ հանդիսանայ, մի բան, որ այնքան ցանկալի է մեր ցուրտ ու անուսումնասէր իրականութեան մէջ։

Ընկերութեան Խմբագրական Մասնաժողովը պարբերաբար կազմում է փակ նիստեր, որոնց ներկայ լինելու իրաւունք ունին միայն այն անձինքը, որոնք ըստ իրենց պարարտութեան ընտրուած են աշխատակից անդամ։ Այդ փակ նիստում կարդացուում են զեկուցումներ, որոնք հայագիտական լուրջ ուսումնասիրութիւններ են ներկայացնում։

Այս տարի առաջին զեկուցումը կարդաց մեր յայտնի բանաստեղծ պ. Մանուկ Աբեղեանը, նիւթ ընտրելով Գրիգոր Նարեկացու բանաստեղծութիւնը։ Ուսումնասիրութիւնը իր բազմակողմանի լուսաբանութիւններով, հմուտ տեսութիւններով, նուրբ վերլուծութիւններով կարելի է անուանել փայլուն։ Փոքրաթիւ ունկնդիրները լսում էին լարուած ուշադրութեամբ և նրանց առջև միջնադարեան միստիքայի մշուշների միջից, խրթնաբանութիւնների, անհրապոյր կուտակումների միջից իր ամբողջ հասակով դուրս եկաւ և կանգնեց իսկապէս մեծ մի բանաստեղծ՝ հզօր հոգով և շունչով, իր անապատական իդէալները ուսերին բարձած, միշտ խուսափող աշխարհից ու մեղքերից, միշտ խունկ ու հանդիսատ տենչացող, միշտ Արարիչ որոնող, նրա ահաւորութիւնից դողացող, բայց և միշտ մարդկօրէն զգացող ու մինչև իսկ... սիրող մի սիրտ։

Մանուկ Աբեղեանը կարողացել է բազմակողմանի կերպով սպառել հիւթը։ Նարեկացու հետ նրա ժամանակը, մատենագրական կարևոր և շահեկան հարցեր։ Այս ուսումնասիրութիւնը մի գոհար պէտք է համարել հայագիտութեան համար։

Երկրորդ զեկուցումը կարդացել է պ. Երուանդ Լալայեանը, նիւթ վերցնելով Ռուսիացիներին, որոնց ուսումնասիրել է տեղն ու տեղը անցեալ տարի։ Այս զեկուցման ևս, տարբախտաբար, ներկայ լինել չեմ կարողացել, ուստի և հաղորդելիք տպաւորութիւններ չունիմ։

Երրորդ զեկուցումը անցեալ շաբթին կարդաց պ. Սահակեան Կանայեանը։ Նիւթն էր—«Մերձաւոր ժամանակներն ու բարձակութիւնը քրիստոնեայ Հայաստանում»։ Պ. Կանայեանի մշակումը մանրամասն էր, փաստացի, հետաքրքրական իր եզրակացութիւններով։ Կատարուած է մանրակրկիտ տրոնումներով, ապշեցնող մի եգիպտական աշխատանք. ունկնդիրները ճնշում էին փաստերի և տեղեկութիւնների առատութեան տակ։

Զեկուցումը մաքերի երկար և կենդանի փոխանակութիւն առաջացրեց։

Անշուշտ կը լինեն այսուհետև և ուրիշ զեկուցումներ, և ես նրանց մասին համառօտ նօթեր կը տամ «Հորիզոնի» ընթերցողներին։ Այս, սակայն, բաւական չէ։ Պէտք է մտածել այդ բարեխիղճ և շատ օգտակար ուսումնասիրութիւնների ամբողջական հրատարակութեան մասին։ Հայ միջը գրականութեան մէջ աղքատանում է ահռելի կերպով։ Սա պակաս մի դժբախտութիւն չէ քան Վիշեր-Ինէբեան կոտրածները։

Լեո

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆԸ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայ գիրն ու հայ գրողին ապահովելու հարցի մասին բաւական գրուել է առաջներն ու գրուեց՝ վերջերս։ Առաջարկուեցին զանազան գեղեցիկ, թէ պարզ և թէ բարդ միջոցներ։ Այժմ այդ միջոցների յարմար կամ դժուար լինելը քննելու նպատակից հեռու լինելով թոյլ ենք տալիս մեզ մի երկու խօսք՝ յարուցած հարցի վերաբերմամբ։

Ցովհ. Թումանեանի կարծիքը, թէ Գրականութեանն ազգային պաշտպանութիւն պէտք է լինի, ստորագրում ենք, սակայն մի սրբագրութեամբ,—այն ձևի պաշտպանութիւնը, որպիսին Ց. Թումանեանն է առաջարկում, իր մէջ պարունակում է, անհրաժեշտ կերպով,—հեղինակին անյարմար դրութեան, կախման մէջ դնող պարագաներ։ Ազգային պաշտպանութիւն պէտք է, անհրաժեշտ է. առանց այդ զօրեղ պաշտպանութեան՝ ոչ մի լրագրող, ոչ մի հեղինակ չի կարող, բայց այդ պաշտպանութիւնը պէտք է արտայայտուէր նրանով, որ հայրենի գրականութեան նախանձախնդիր իւրաքանչիւր գիտակից գրագէտ ազխատէր ունենալ այն գիրքը, որ հեղինակն է լոյս ընծայել,—և ունենալ՝ այն համոզմունքով, որ 50 կ., 1 ռուբլի գինը վճարելով ինքը երկու լաւ գործ է կատարում. նախ, որ գիրք է ձեռք բերում, և երկրորդ, որ լոյս տեսած գրքից մի օրինակ գնելով հեղինակին հնարաւորութիւն է տալիս յաջորդ աշխատութեան համար մի քանի տող, մի երես գրելու։

Եթէ հեղինակը տպարանից գիրքը դուրս բերելուց յետոյ երեսը շուռ տար ու տեսնէր, որ գրքերը հաւաքում են, իսկ վեց ամսից, մի տարուց յետոյ գրավաճառների դարակները դատարկուել են իր գրքերից, ապա դա կը լինէր ամենամեծ ազգային պաշտպանութիւնը՝ մատուցած հայ գրողին։

Գրքերն սպառող հեղինակը ցուցիչը բարձր բռնած ման կը գար, անկախ կը լինէր անձնաւորութիւններից ու հաստատութիւններից, և երբէք կարիք չէր ունենայ ոչ բարերարի, ոչ մեկենասի, ոչ հրատարակչականների։ Ինքը չէր լինի որոնողը, այլ իրեն կորոնէին։ Ինքը չէր գիսի հրատարակչականներին, այլ՝ ընդհակառակը։

Եւ գիրքն սպառող հասարակութիւնը ինքը կը զատէր հեղինակներին. տեղի կունենար մի տեսակ «բնական ընտրութիւն». անշնորհքները յետ կը մնային ու ձեռք կը քաշէին գրչից, իսկ շնորհալիները՝ կը գնային, կը բարձրանային, իրենց հետ բաձրացնելով և այն ժողովուրդը, որին իրենք են պատկանում։

Նոր ֆոնդեր ստեղծելու կարիք չկայ. այդ ֆոնդը կայ, գոյութիւն ունի, ապրում է. և դա՝ հայ ընթերցողն է. եթէ նա բաժանորդագրի, եթէ նա գնէ, դրանով արդէն մեծ գործ կը լինի կատարած։

Ճիշտ է, փոքր ազգ ենք, բայց տասնեակ հազարաւոր հայերն կարդացող ու հասկացող մի բանակ ունենք [illegible] դրանք գիտակցեն վերջապ[illegible] կարելի անվիրջ, առանց [illegible] պէկ հանելու, կարդա[illegible] ների բոլոր գրքեր[illegible] մենք հանդիսատ[illegible] տխուր երևոյթ՝ [illegible] հմայը ուներ[illegible] գաւ այս

*) Այն էլ արդէն շոշափելի պրոգրէս է, որ այժմեան բարեգործները յաճախցնում են սովորաբար իրենց նպաստը դպրոցների ու այլ ազգային կուլտուրական գործերի, մինչ նախկին բարեգործները աւելի յաճախ տալիս էին եկեղեցիների, մատեանների սուկ իրենց հոգիների փրկութեան մասին։

digitised by A.R.A.R.@

ապրուստ ճարելու, տուն պահելու, երեխաներին կրթութիւն տալու և թէ նոր գրքեր լոյս ընծայելու համար։

Գրողը ոչ ոքից, ոչ անձնաւորութիւններից և ոչ հիմնարկութիւններից, կախում չպիտի ունենայ. ուստի՝ կրկնում ենք.—Հայ գրողն անկախ կը լինի, իր արժանապատուութիւնը վտանգած չի տեսնի և նրա գրիչն ազատ թափ կը ստանայ միայն այն ժամանակ, եթէ հեղինակի մի գիրքը հարիւր ընթերցողի մէջ տրչան չառնէ, այլ այդ հարիւր ընթերցողներից զոնէ մի տասն-տասնուհինգ հոգի աշխատանք ունենալ այն գրքից, որ ձեռնարկելով կարդում են ձրիաբար։

Ուրեմն, ըստ իս՝ պէտք է մտածել, ոչ թէ այն մասին, թէ՝ որտեղից փող գտնել, և այդ փողից ինչ ձևով ապահովել գրողին, այլ այն մասին, թէ՝ ինչ միջոցներով կարելի է սպառել հրատարակած աշխատութիւնները, և ինչպէս հասկացնել կարդացողին, որ գրականութիւնն ազգային պաշտպանութիւն պէտք ունի, ընթերցողի համար պարտականութիւն է վնասովի գիրք ու լրագիր կարդալը։

Մեր կարծիքը հիմնաւորելու համար զուցէ և հարկաւոր էր մանրամասնութիւնների, բացատրութիւնների մէջ մտնել—դպրոց, գրախօսութիւն, օրինակներ, օտարներից են, բայց էականն ասացինք։ Արտադրողին՝ սպառող է հարկաւոր, գրողին՝ գիրք գնելու շրջանում ընթերցող։ Այդ պայմանը պէտք է ստեղծել։

Առամայիս

«ՀՈՐԻԶՈՆԻ» ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Ուրմիա, 5 մայիսի

Վանայ ահռելի գաղթին, թիւրք կառավարութեան կողմէ Շամզիրան տարուած 600 հայ գերիներէն 90 հոգի մնացած են, 80-ը հոս եկան, որոնցմէ երկուքը 16—17 տարեկան պատանիներ են. բանները բռնի կերպով խալամացուցած՝ ու մեծցեալ մեծ մասը թուրք կառավարութիւնը դէպի Մուսուլ քշած է։ Տեղւոյս ռուս. հիւպատոսը այսօրուընէ սկսած է նպաստ և հագուստներ տալ։ Գերիներու առողջական վիճակը լաւ է։

Փոխանորդ Ուրմիոյ՝
Սահակ Ծ. վարդ. Ասոմեան

ՏԱՐԱԳՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ուրմիա, 12 մայիսի

Մեր տարագիր եղբայրների առաջին պատրաստան մայիսի 1-ին հասաւ այստեղ։ Սարա Բաշկալէյի տարագրուածների բեկորներն են։ Բաշկալէյի հայութիւնն էր, որ ամենից առաջ զոհ գնաց մեր անողորմ դահիճներին։ Դժուար է գրիչ անցնել այդ մարտիրոսների 12 ամսեայ նահատակութիւնը։ Մահտեսի Կարապետեան գերդաստանի ճմ շունչ գերդաստանից կենդանի մնացած միակ հոգին պատմածները կազմում են այդ կեանքի անպատմելի կմախքը, որ բերում ենք ստորև։

1914 թ. դեկտ. ռուսների նահանջից յետոյ, երբ տաճիկները վերադարձան Բաշկալէն (որը տեղի ունեցաւ այնքան արագ և այնքան անսպասելի, որ ոչ ոք նպատակութիւն և միջոց չունեցաւ գաղթելու), անմիջապէս հաւաքեցին բոլոր այրերի ընկնող երիտասարդներին և դուրս տարան մեր վերջին ուղարկութեան, մինչև մի քանի վերստի վրայ բոլորին գնդակահարելով, գետն են նետում, որոնց մէջ նաև հօր, 2 հօրեղբայրներին և սրանց որդիներին։ Բաշկալայում մնացին մի քանի արհեստաւորներ, ներունիներ։ Կանայք և երեխաներ 5 ամիս շարունակ տանջելով մեր դահիճների ձեռքում, մի կերպ քարշ էինք տալիս մեր թշուառ գոյութիւնը, ապասելով որ նորից մի օր ռուսական բանակը պիտի երևայ մեր հայրենիքի բարձունքներում։ Մեր յոյսերը ի դերև ելան, բայց, ուաղ, այս անգամ էլ կեանքը մեզ չժպտաց. մեր դահիճները, մերկացրած սրերով, ժահուան սպառնալիքներով մեզ բոլորիս դուրս քշեցին մեր յարկերից, որոշած լինելով մեզ բոլորովին բնաջինջ անել. մեզ միջոց տուին մինչև անգամ մի փոքր հաց վերցնել ճանապարհի համար։ Շատ չհեռացած, հաւաքեցին մնացած ազամարդկանց, որոնց մէջ և իմ սիրելի պապիս և դեռահաս հօրեղբօրս, և կենդանի կենդանի լցնելով նախօրօք պատրաստուած փոսերի մէջ, մեր ներկայութեան թաղեցին։

Մինչ բաժանելով մեր հարազատների թարմ հողաթմբերից, առանց մի բոպէ հանգիստ տալու, քաղցած ու ծարաւ քշեցին առաջ, դէպի ուր—ոչ ոք չգիտէր։ 4-րդ օրը հասանք գաւառ, որտեղ մեզ դարձեալ թոյլ չտուին հանգստանալ. ըստ երևոյթին ռուսները հետապնդում էին նրանց։ 10-րդ օրը հասանք Շամզդինան։ Ժամուանամ ասելու, որ ճանապարհին բոլոր անուժ պատանիներին և երեխաներին, որոնք անկարող էին շարունակել ճանապարհը, զորքերը գնդակահարեցին։ Ամբողջ ճանապարհին կերակրուելով միայն խոտերով և արմատներով, երբ հասանք Շամզդինան, բոլորս էլ մրջիւնների պէս թափուեցինք գետին։ Երբ հիւանդութիւնից յետոյ աչքերս բացի, մայրը, եղբայրներս, քոյրերս և բոլոր ազգականներս արդէն մեռել էին, թողնելով ինձ անօգնական և մենակ. մի անգամ մտածեցի անձնասպան լինել, բայց չաջողուեց։ 3 ամսից յետոյ տեղահանուածների մէկ չորրորդը հազիւ էր մնացել, մեռնում էին օրական 50—60-ը։ Յուլիսի վերջերին կենդանի մնացած կանանցից և երեխաներից ջոկելով զեռ հիւանդ պառկածներին, թուով 150—200 հոգու, թողին նէհրի, իսկ մնացածներին քշեցին դէպի Մուսուլ, որտեղից խիստ վատ լուրեր առանք մեր այնտեղ տարագրուած եղբայրների և քոյրերի մասին, այնպէս որ ամեն անգամ, երբ մեզ ստիպում էին գնալ դէպի Մուսուլ, միաձայն որոշում էինք մեռնել, բայց Մուսուլ չգնալ։

12 ամիս ծախելով մեր ունեցած զարդերը, մի կերպ ապրեցինք. շատերը քաղցի անողորմ պահանջին յագուրդ տալու համար ընդունեցին մահմեդականութիւն, շատերը օրական 1 ֆ. սև և չոր հաց ստանալու պայմանով իրենց երիտասարդ հարսներին և աղջիկներին ծախեցին զինուորականներին։ Նէհրիում մնացածներին, թուով մօտ 100—150 հոգի ապաքինելուց յետոյ, կարականապէս առաջարկեցին՝ կամ ընդունել մահմեդականութիւն, կամ բռնել Մուսուլի ճանապարհը։ Երկու առաջարկներից մէկն ու մէկը ընտրելու համար մեզ տուին միայն 4 օր ժամանակամիջոց։ 3 դ օրը ռուսական ազատարար բանակը յանկարծակիի բերելով տաճկական աննշան ոյժերին, անսպասելի կերպով խուժեցին Նէհրի, չէյխ Աբդուլլահի յաջորդների աթոռանիստը։ Բրդերը և տաճիկները հազիւ կարողացան իրենց գլուխն ազատել. այս անգամ մեր անողորմ դահիճներին չաջողուեց խաղալ մեր կեանքի հետ. իրենց հետ վերցնելով մահմեդականութիւն ընդունածների մի մասին, արագ հեռացան Նէհրիից, բռնելով ոչ թէ Մուսուլի, այլ Հալէպ-Շամ ճանապարհը. այս բանը հաստատեցին նաև մեր մահմեդականութիւն ընդունած քոյրերը, որոնք 3 օրուայ ճանապարհից էին յետ փախել։

Վերջին հանգամանքը պէտք է համարել խիստ նշանակալից Միջագետքի ճակատի համար. ըստ երևոյթին Ռուսնդուզի և Նէհրիի գրաւումից յետոյ՝ տաճիկները և քրդերը յոյսերնին կարել են նաև Մուսուլից և այդ պատճառով էլ նահանջ են տալիս ոչ թէ դէպի Մուսուլ, որ ամենակարճ ճանապարհն է, այլ դէպի Հալէպ—Շամ։ Մեր տարագիր եղբայրների և քոյրերի փրկութեան ժամը կարծես բոպէ առ բոպէ մօտենում է։ Մուսուլի առումով, որը հաւանականաբար մօտ ապագայի խնդիր է, խիստ դժուարին կացութեան մէջ կը դնեն Բաղդադի շրջանում գործող տաճկական զօրամասերը, ըստ որում սեղմելով արևելքից՝ Քիրմանշահի գծով, հարաւից՝ Բասրայի գծով, հիւսիսից Մուսուլով, Միջագետքի սիրտը, գերմանացիների նեցուկը—Բաղդադը, 3 կողմից շրջապատելու վտանգի մէջ գտնուելով և օրէցօր սեղմելով անգլիացիների և ռուսների օղակներով՝ պիտի ընկնի, որից յետոյ տաճիկներին կը մնայ խոյս տալ դէպի Արաբիայի ամայի անապատները, որտեղ և պիտի գտնեն իրենց գերեզմանները, համաձայն հենց իրենց տաճիկների մի ասանդութեան։

Ա. Մահտ. Կարապետեան

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅ ԵՒ ԹԻՒՐՔ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

II

Թոյլատրուած էր և մենք մի քանի ընկերներով մտանք ընդարձակ և բաւականին կոկիկ տաղաւար մը, ուր տեղաւորուած էր մէկ մասը 75-է աւելի թիւրք սպաներու և ուրիշ աւելի բարձր աստիճանաւորներու։ Մեզ ընկերակցողը ցոյց տուաւ թիւրք հպարտապետ մը Հիլմի Մուհամմէդով, որ եղած էր գլխաւոր դեկավարն ու առաջնորդողը Շապին-Գարահիսարի կատաղութեան։

Թորոսնկ յուզում մը դող հանեց իմ ամբողջ հոգին, տաք քրտինք մը սկսաւ ճնշել քունքերս. իմ ծննդավայրի դահիճը անա, այդ խաղաղ լեռնաշխարհը աւերողն, անոր զաւակները հուրի ու սուրի մատնողը։

Ասացին մեզ հայ գերիները թէ այդ զարհուրելի տիպը խոյս կուտայ ամեն հայէ, չուզեր պատասխանել ոևէ հարցումի, պինդ կը սեղմէ իր ատամները, որպէսզի դուրս չթափուին իր ուղեղի սև գաղտնիքները։ Ինչ ալ որ ըլլար սակայն, ես կուզէի խօսել մի անգամ այդ մարդուն հետ։ Եւ մօտեցայ։

— Պարոն, դուք Շ.-Գարահիսարցի էք։

— Ոչ, սեբաստացի եմ, բայց եղել եմ և Շ.-Գարահիսար։

— Ի՞նչ լուրեր ունիք այդ քաղաքէն։

— Ոչինչ, քաղաքը կապրի ըստ առաջնոյն։

— Դուք Շ.-Գարահիսար էիք այս վերջին կոտորածներուն։

— Այո, ես այնտեղ էի, բայց կոտորած չեղաւ, մի քանի «անկիրթներ» կային միայն և կառավարութիւնը «կրթեց» զանոնք։

— Երևի այդ անկիրթները անոնք էին, որ ձեր յարձակումներուն դէմ ինքզինքնին պաշտպանեցին։ Բայց հետաքրքիր է հասկանալ, թէ ուրբաթնամեայ ծերունիները և անլեզու երեխաները ինչպիսի անկիրթութիւն էին գործած, որ անխնայ մորթոտեցիք, սուինահար ըրիք։

Հաղարապետը դիւային ժպիտը աչքերուն մէջ ինձ կընայի, և՝

— Ոչ, էֆէնտի, այդպիսի բաներ չեն եղած, կը պատասխանէ։

— Բայց ըսէք, խնդրեմ, այժմ հայեր կան Գարահիսարի մէջ։

— Բոլորովին չկան։ Թէ թիւրքաց և թէ հայերու թաղերը վառուած են ամբողջապէս։

— Լաւ, թիւրքեր ալ չկան։

— Կան, բայց թիւրքերը տեղաւորուած են այժմ քաղաքէն մէկ ժամ հեռու գտնուող այգիներուն մէջ։ Այնտեղի հայերը շատ վատ բաներ ըրին, բայց կառավարութիւնը պատժեց յանցաւորները։

— Ուրեմն ամբողջ խաղաղ բնակչութիւնը սրէ՞ է անցուած։

— Գուցէ հոս-հոն, կամ թիւրքերու, յոյներու տունը պահուածներ կան, որոնց կարելի չէ եղած ձեռք անցնել հակառակ եղած խստութեան։

— Եւ այս բոլորէն յետոյ դուք չէք քաշուեր և կրնաք թէ կոտորած չի եղած Գարահիսարի մէջ...

Դահիճը նորէն կը ժպտի և չպատասխանիր ոչինչ։

Այդ խօսակցութեան միջոցին մեզ շրջապատած էին և ուրիշ բազմաթիւ երիտասարդ սպաներ, որոնցմէ մէկը մի քիչ աւելի առաջ գալով, ըսաւ ինձ.

— Պարոն, դուք դուք չափազանցրած լուրեր էք ստացեր մեր հակառակորդներէն։ Մեր կառավարութիւնը միայն խռովարարներին պատժեց։ Էհ, պատերազմ է, ամեն ինչ խառն, հրացանի զնդակը պատահմամբ կընայ հանդիպել երեխային ալ, կնոջ ալ։ Ատոնք մանրիկ դէպքեր են, որ չպէտք է մեծացնել։

— Ճշմարիտ է, դուք արդէն մեղաւոր չէք, մեղաւորը ձեր հրացանն է, որ ձեր կամքին հակառակ կը կոտորէ մեր երեխաներին և կանանց։ Մեղաւոր չէ և ձեր կառավարութիւնը, որ բացարձակ հրամայած է ձեզ ջարդել հայերին, մեղաւոր չէ նաև քուրդը, որ ձեր կառավարութեան իդէալը կը լրացնէ—բնաջնջել հայ ժողովուրդը։ Կոտորել քրիստոնեան, թալանել անոր ինչքը, բռնաբարել անոր աղջիկները,—այս եղած է ձեր և ձեր սիրած քուրդերուն բովանդակ պատմութիւնը, ձեր և անոնց «քաղաքակրթութիւնը», «կուլտուրան»։ Ցանցաւորին հետ պատժել նաև հաղարներով անմեղներ—ահա ձեր օրէնքը, իսկ թիւրքիոյ մէջ ձեզ համար պետական դաւաճաններ են բոլոր անոնք, որոնք կը փորձեն ինքզինքնին պահպանել և ոչխարի նման չկոտորուիլ։ Ինչո՞ւ քուրդերուն չէք պատժեր, երբ անոնք ամեն օր ամբողջ երկիրը տակն ու վրայ կընեն։

— Որովհետև տգէտ են անոնք, ձեզպէս հեռաւոր նպատակներ չունին, անոնք չեն ուզեր մեղմէ բաժնուիլ։ Անոնց բովանդակ յանցանքը թալանն ու կոտորածն է. ալ ուրիշ ինչ ունին։ Բայց դուք դաւաճաններ էք... Ինչո՞ւ չենք ջարդեր յոյներուն, որովհետև անոնք ձեզպէս խռովարարներ չեն. վասահ եղէք, մեծով փոքրով անոնք պիտի կոտորուին, երբ փորձեն ամենափոքրիկ շարժում մը ընել։ Դուք գոնէ էք ձեր ռուսասիրութեան։ Ասատուծով մենք նորէն կը յաղթենք և թիւրքիան դարձեալ կը յառաջանայ։ Բայց մեզ մի մեղադրէք այդքան, որովհետև, ինչպէս չկոտորէինք հայերին, երբ, օրինակ, Գարահիսարի մէջ տեսանք ոտոտմելի արտաքինով խեղճ կիներ, որոնք ինքզինքնին յոյն ձևացնելով, մէկ թաղէն միւս թաղը զէնք և ռումբ կը փոխադրէին։

— Ենթադրենք, որ ատոնք իրողութիւններ են, բայց ո՞վ է մեղաւորը, եթէ մենք զէնք և ռումբ սկսանք գործածել ձեր դէմ. չէ՞ որ ձեր կոտորածներն էին որ մեզ հարկադրեցին ինքնապաշտպանութեան դիմել։ Թիւրքիան տակաւին պատերազմը չէր սկսած, երբ սկիզբն առին ձեր մասնակի ջարդերն ու հալածանքը։ Կոտորեցիք Բասենը, հրդեհեցիք Տիգրանակերտի շուկան, Տրապիզոնի հայոց դպրոցը վառեցիք, Գարահիսար, Սեբաստիա, բազմաթիւ անմեղ հայեր ձերբակալելով, զանազան պատրուակներու ներքև կախաղան առաջնորդեցիք։ Դուք չկոտորեցիք յոյներին, որովհետև անկախ Յունաստանը ձեզի սպառնալիք էր, դուք այդ լաւ գիտէիք։ Մեղաւո՞ր էին հրէաները որ կոտորուեցին Երուսաղէմի մէջ. մի՞թէ մի ժամանակ այրքան չէք ջարդել յոյները, սերբը, բուլղարը, չերնոզորիացին։ Թիւրքիոյ մէջ լմայ արդեօք մի ժողովուրդ, որ ձեր հարուածը ընդունած չլինի։ Բայց չէ՞ որ դուք սովոր էք փաստերը ծածկել, իրողութիւնները խեղաթիւրել։ Դուք մէկ բան միայն լաւ էք սովորած,—խաբել, կեղծել, երբ անկարող էք անմիջապէս ջարդել։ Ձեր գազանութիւններուն մասին, գերման մամուլն ալ ահա սկսած է գրել։

— Այդ անկարելի է, անկարելի, Գերմանիան մեր դաշնակիցն է։

Եւ խօսակցութիւնը անցաւ վերջինի մասին։

Ու մինչդեռ ես կը պատրաստուէի դուրս գալ այդ բազմութեան մէջէն, հազարապետ Հիլմի Մուհամմէդը, որ մինչ այդ լուռ էր մնացած, այսպէս պօռաց ետևէս.

— Դուք սիրեցիք Ռուսաստանին, որպէսզի կոտորուիք միշտ ալ։

—

Ինձ հնարաւոր չեղաւ տեսնել նաև գերի ինկած յոյն բժիշկ մը, որ Միջագետք պատած բժիշկ Թորոյեանի օգնական ու ընկերակիցը եղած է։ Այս յոյնը պատմեր է հայ գերիներին թէ Թէլէրմէնի մէջ (Տիգրանակերտի Մարտին գաւառի գիւղերէն մէկը) գտնուած վանքին շուրջը տեսած է բազմաթիւ խրամատներ, որոնք հայերի ոսկորներով էին լեցուած։ Այս բժիշկը տեր է նաև մի շարք զարհուրելի մանրամասներ հայկական կոտորածներու մասին, որոնք տեղի են ունեցեր այդ շրջաններուն մէջ...

Մ. Օգաճեան

Բաղու

ՔԵՌԻԻ ԱՃԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտնի է, Ներսէս եպիսկոպոսը հեռագրով արտօնութիւն էր խնդրել Կաթողիկոսից թաղելու Քեռիին Սալմաստի հայոց եկեղեցու բակում։ Ազգային Բիւրօն անցեալ օր հեռագրեց եպիսկոպոսին, որ հայ Ռազմիկի աճիւնը փոխադրեն անպատճառ Թիֆլիս։ Եթէ չկան անյաղթելի խոչընդոտներ՝ այդ փոխադրութիւնը կրկատարուի մօտ օրերս։

ՔԵՌԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Հեռագրով)

Թեհրան, 22 մայիսի

Շրջանային ժողովը վերջին նիստում ստացաւ Քեռիի հերոսական մահուան գոյժը։ Հայ ազատամարտի արշալոյսին ռուսվիրաներից սիրելի ընկեր խմբապետի մահը ցաւով լցրեց սրտերս։ Քեռիների մահով հայի ապագան է ապրում։

Ընկերներ

—

Թեհրան, 22 մայիսի

Քեռի աճիւնին։

Սագինեաններ

—

Երեւան, 20 մայիսի

Ողբում ենք ժողովրդական հերոս անխոնջ Քեռիի անժամանակ հերոսական մահը։

Ուսուլ, Գրիգոր, Դաւիթ

—

Շարափխանեն, 22 մայիսի

Խոնարհուում եմ հերոսաբար ընկած Քեռիի աճիւնի առջև։ Թող նրա պայծառ դէմքը առաջնորդ ասող հանդիսանայ իր ընկեր-զինակիցներին։

Գարեգին Սարդսեան

—

Զուլֆա, 20 մայիսի

Ցաւերժ յիշատակ կուի զաշտում ընկած մեր հայրենիքի հերոս Քեռիին։

Մուրադեան

—

(Նամակով)

Թիֆլիս, 25 մայիսի

Թիֆլիսի աշխատաւորական ընկերութիւնը, վշտալից սրտով Քեռիի մահուան առթիւ, Քեռիի ծանր հերոսին, որ արեան գնով պաշտպանում է իր դրօշակը, նիրը։

Նախագահ՝ Բ. Բալանդարեան
Վարչ. անդամներ՝
Մատանջեան, Բաբիկեան, Զատիկեան
Քարտուղար՝ Վար. Քիւրիկեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ԳՆՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ԾՏԱԲԻՑ

23 մայիսի

Առեմտեան ճակատ.—Դուինսկի շրջանում Գոնենէմի երկաթուղու հիւսիսային կողմը գերմանացիները յարձակման դիմեցին, բայց յետ մղուեցին կրակով։ Մայիսի լոյս 23-ի գիշերը Սմորգոնից դէպի հարաւ գերմանացիները դուրս եկան իրենց երկաթալարերի ցանցերից մեր առաջաւոր խրամատներից մէկը խլելու համար, բայց հանդիպելով մեր գնդացիրների կրակին և հակա-յարձակման, յետ փախան դէպի իրենց խրամատները։ Մայիսի 23-ին կրկին դէպի հարաւ գերմանացիները, արտիլերիական ռմբակոծութիւնից յետոյ, փորձեցին յարձակում գործել մեր առաջապահ զօրամասերի դէմ կոչանի գիւղի դէմ, բայց վրայ հասած օժանդակ զօրքերի օգնութեամբ յետ շպրտուեցին։ Գրիպետ գետի վրայ մինչև ռուսինական սահմանը մեր զօրքերը շարունակում էին ծաւալել մայիսի 23-ին ձեռք բերած աջողութիւնները։ Մինչև այժմ մեր վերցրած գերիների թիւը աճել է մինչև 480 սպայ և աւելի քան 25,000 զինուոր։ Խլուած է 27 թնդանօթ և աւելի քան 50 գնդացիր։

Կովկասեան ճակատ.—Բարերդի և Երզնկայի ուղղութեամբ թիւրքերը արտիլերիայի աջակցութեամբ յարձակուում էին մեր ճակատի մի քանի մասերի դէմ, բայց ամեն տեղ յետ մղուեցին։ Խանիկէնի մօտ, որը գտնուում է Բաղդադից դէպի հիւսիս-արևելք 130 վերստ հեռու, մայիսի 21-ին մենք հարուած տուինք թիւրքերին։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱՐԵՄ

ՊԱՐԻԶ, 23 մայ.— Ցերեկայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մասսից արևելք գերմանացիները երեկոյեան և գիշերայ ընթացքում շարունակեցին գրոհներ տալ Վօ-Դանլու շրջանի մեր դիրքերի վրայ. սակայն պարտութիւն կրեցին թէ Վօ բերդի հիւսիս-արևմուտքում, և թէ Ֆիւմին անտառի լանջերում. որ գտնուում է բերդերի և Դանլու գիւղի միջև։ Գիշերով կատաղի կռիւ տեղի ունեցաւ բերդը պաշտպանող զօրամասերի և յարձակուող գերմանացիների միջև, որոնք եռացող հեղուկի հոսանքներ բաց թողեցին՝ փորձելով բերդի մէջ մտնել։ Սակայն, չնայած կուի այդ միջոցի լայն կիրառութեան, մեր զօրքերը նրան հնարաւորութիւն չտուին առաջանալու։ Մասսի ձախ ափին ընդմիջումներով հրաձգութիւն էր տեղի ունենում։ Վոգեզներում գերմանացիները յանկարծական յարձակումով գրաւեցին խրամատների երեք մաս Կրասպախից դէպի արևմուտք, սակայն անմիջապէս կատաւուած հակայարձակումով մենք խլեցինք նրանցից բոլոր այդ խրամատները։

ՊԱՐԻԶ, 24 մայիսի. — Ցերեկուայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մասսի աջ ափին գերմանացիները գիշերուայ ընթացքում երկու գրոհ ուժին Վօի և Դանլուի միջև ֆրանսիական դիրքերի վրայ. որոնք կատարեալ անաջողութեամբ վերջացան։ Վօ բերդի դրութիւնն անփոփոխ մնաց։ Գերմանացիները շարունակում են կատաղօրէն ռմբակոծել այդ բերդը։

ԲԱԼԿԱՆՆԵՐՈՒՄ

ՍՈՂՈՒՆ, 22 մայիսի.—Տեղի է ունենում ֆրանսիական դիրքերի ուժեղ ռմբակոծում Արզան լճի մօտ։ Մնացած ճակատի վրայ սովորական հրաձգութիւն է։ Սարուսայի կողմից չէր նկատուում բուլգարների մեծ ոյժերի շարժում։

ԱԹԷՆՔ, 22 մայիսի. Ֆրանսիական

(Նամակով)

Թիֆլիս, 25 մայիսի

Թիֆլիսի աշխատաւորական ընկերութիւնը, վշտալից սրտով խորին ցաւակցութիւն է յայտնում Քեռիի մահուան առթիւ, Քեռիի ծանր հերոսին, որ արեան գնով պաշտպանում է իր դրօշակը նիրը։

Նախագահ՝ Բ. Բալանդարեան
Վարչ. անդամներ՝
Մատանջեան, Բաբիկեան, Զատիկեան
Քարտուղար՝ Վար. Քիւրիկեան

ու անգլիական իշխանութիւնների կողմից Մակեդոնիայում յայտարարուած պաշարման բուլիւնը մեծ ուրախութիւն թողեց։ Ցոյն մի թերթ 4 ժամ տեղ խրճրդակցութիւնից քննեցին բոլոր զեկուցագրերը։ Գրում են, որ նկուցագրերը եղել են չափազանց վճռական արտայայտութիւններով։

ՍՈՂՈՒՆ, 22 մայիսի.— Ներկայացուցիչներին բացատրեցին, որ գրում պաշարման դրութիւնը բարելու նշանակութիւնը, գնդ. Սալը յայտնեց, որ այդ միջոցը նշանուած աւելի խիստ հսկողութիւն ապահովելու տեսակէտներ և հաղորդակցութեան պարհներին, և ոչ մի վարչական զինուորական փոփոխութիւն չի ջնջել յունական Մակեդոնիայի կոնտրոլն անհրաժեշտ է բոլոր յունական հողի վրայ յարձակման թշնամու վարձատ գործակալների ջոցով նրան տրած տեղեկութիւնների պատճառով։

ԲՈՒԵՆՍԱՐԵՍ, 22 մայիսի.—նայից հաղորդում են. Մակենզիի նաց Վալանդրոյ, ուր գտնուում բուլգար-գերմանական բանակը գրաւ Գալիցի հրամանատարութեան տակ, որի գործողութեան սահմանն են մտնում Գեգելին և Մոնաստիրն. Կուտիլչեի բանակի շարժը մինչև հիմա գտնուում էր Բուլգարական հիւսիսային սահմանում. փոխանակ է նիր։

ԱԹԷՆՔ, 23 մայիսի.—Կառավարութիւնը մտադիր է հետեւել այն քաղաքականութեան, ինչ որ ունեցել մինչև այժմ, քանի որ համոզուած որ դա կատարելապէս համապատասխանում է ներկայ բոպէին։ Երեկուայ շարունակուած մինիստրական հրդակցութեան, նոյնպէս թագաւոր Սկուլուդիսի և Գուանիսի կնդրութեան հետեւանքով որոշուեցաւ որ յոյն զօրքերը չպիտի հեռանան Մակեդոնիայից։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

ԼՈՆԴՈՆ, 23 մայիսի.— Հիւսիսային ճակատամարտի մասին ռուսական հաղորդագրութիւնները ականատեսների պատմածներից կազմուում է, որ կռիւը 4 ֆրանսիական դիւցազնական գրոհներ տուին Գեգելին և Մոնաստիրին. Կուտիլչեի բանակի շարժը մինչև հիմա գտնուում էր Բուլգարական հիւսիսային սահմանում. փոխանակ է նիր։

ԱԹԷՆՔ, 23 մայիսի.—Կառավարութիւնը մտադիր է հետեւել այն քաղաքականութեան, ինչ որ ունեցել մինչև այժմ, քանի որ համոզուած որ դա կատարելապէս համապատասխանում է ներկայ բոպէին։ Երեկուայ շարունակուած մինիստրական հրդակցութեան, նոյնպէս թագաւոր մօտ Սկուլուդիսի և Գուանիսի կնդրութեան հետեւանքով որոշուեցաւ որ յոյն զօրքերը չպիտի հեռանան Մակեդոնիայից։

ՍՈՂՈՒՆ, 22 մայիսի.— Հիւսիսային ճակատամարտի մասին ռուսական հաղորդագրութիւնները ականատեսների պատմածներից կազմուում է, որ կռիւը 4 ֆրանսիական դիւցազնական գրոհներ տուին Գեգելին և Մոնաստիրին. Կուտիլչեի բանակի շարժը մինչև հիմա գտնուում էր Բուլգարական հիւսիսային սահմանում. փոխանակ է նիր։

ԱԹԷՆՔ, 23 մայիսի.—Կառավարութիւնը մտադիր է հետեւել այն քաղաքականութեան, ինչ որ ունեցել մինչև այժմ, քանի որ համոզուած որ դա կատարելապէս համապատասխանում է ներկայ բոպէին։ Երեկուայ շարունակուած մինիստրական հրդակցութեան, նոյնպէս թագաւոր մօտ Սկուլուդիսի և Գուանիսի կնդրութեան հետեւանքով որոշուեցաւ որ յոյն զօրքերը չպիտի հեռանան Մակեդոնիայից։

digitised by A.R.A.R.@

քան խոշոր են, որ գերմանական նաւատորմիղը այժմ կարող էր ջլատուած համարուիլ երկար ժամանակի համար և անընդունակ հիւսիսային և Բալթեան ծովում լուրջ գործողութիւններին։ Թէև մեծ են անգլիական նաւատորմղի կորուստները, սակայն չեն չեն կարող լրջօրէն ազդել Մեծ Բրիտանիայի ծովային հզօրութեան վրայ, քանի որ նրանք ոչինչ են բաղդատելով Անգլիայի ծովային ահագին ոյժերի հետ։ Այդ կորուստներն առաջացան անգլիական յածանաւային նաւաբաժնի հաստատ որոշումով յանդուգն գիմանալ բրիտանական գլխաւոր նաւատորմիղից մի քանի անգամ աւելի ուժեղ հակառակորդի դէմ։

„ԼՈՆԴՈՆ, 22 մայիսի.—(ուշացած ճանապարհին)։ Պաշտօնական հաղորդագրութիւն անգլիական ծովակալութեան։ Քանի դեռ նաւատորմիղի գլխաւոր հրամանատարը հնարաւորութիւն չէր ունեցել հարցաքննելու ճակատամարտին մասնակցող սպաներին, և մանրամասն տեղեկագրել, վաղամայ էր մանրամասնութիւններ տալ ծովային ճակատամարտի մասին, որ սկսուեց մայիսի 18 ի և վերջացաւ մայիսի 19 ի առաւօտեան։ Սակայն կուի արդիւնքը այժմ բոլորովին պարզ է։ Մեր գլխաւոր նաւատորմիղը հանդիպում ունեցաւ գերմ. ովկիանեան նաւատորմիղի հետ մայիսի 18-ին ցերեկուայ ժամի 3—30 րոպէին, և երկու նաւատորմիղների գլխաւոր նաւերը ուժեղ կուի բռնեցին, որին գործօն մասնակցութիւն ունեցան զրահակիր յածանաւերը, արագընթաց զրահակիրներն ու զանազան օժանդակ նաւեր։ Երկուստեք լուրջ կորուստներ եղան, սակայն երբ անգլիական նաւատորմիղի գլխաւոր ոյժերը շփման մտան գերմանական ովկիանեան նաւատորմիղի հետ, բաւական եղաւ մի փոքր ժամանակ, որպէսզի լուրջ պատիժ կրած գերմանացիներին ստիպեն ապաստան որոնել իրենց պաշտպանած ջրերում։ Այդ մանեւրը նրանց հնարաւոր եղաւ վատ եղանակի և մառախուղի հետեւանքով։ Թէև մեր նաւատորմիղին աջողուում էր երբեմն շփման մտնել թշնամու հետ, սակայն անընդհատ կռիւն անհնար եղաւ։ Մենք շարունակեցինք հետապնդել մինչև կատարեալ մթութիւնը, երբ անգլիական ականաւորներն աջողուց գիշերային աջող յարձակում անել։ Մինչ այդ, սըր Ջոն Ջելլիկոն թշնամուն հալածելով դէպի նաւահանգիստ, վերադարձաւ գլխաւոր կուի վայրը որոնելու վնասուած նաւերը։ Մայիսի 19-ի կէսօրին պարզուց, որ այլևս ոչինչ չէր կարելի անել, և նա վերադարձաւ իր յենակէտը, որ կուի վայրերից 400 մղոն հեռու էր և Նորդգեղ նաւատորմիղի ածխի պաշարը։ Մայիսի 20-ի երեկոյեան նա պատրաստ էր նորից ծով դուրս գալու։ Բրիտանական կորուստներն արդէն մանրամասն հրատարակեցին։ Ոչ մի յաւելում կամ կրճատում չկայ անելու ծովակալութեան վերջին հաղորդութիւնից։ Աւելի դժուար է որոշել թշնամու կորուստները. սակայն, անկասկած, նրա հրատարակած հաղորդութիւնները անճիշտ են։ Մենք դեռ չենք կարող բացարձակ ճիշտ տեղեկութիւններ ունենալ և ճշմարտութիւնն երևան հանել, սակայն ստացուած հաղորդագրութիւնների հիման վրայ անգլիական ծովակալութիւնը չէ կասկածում, որ գերմանական կորուստներն աւելի են անգլիականներից՝ ոչ միայն երկու նաւատորմիղների ոյժի համեմատութեամբ։ Կատարեալ հիմք կայ ենթադրելու, որ գերմանացիները կորցրել են հետեւեալ ռազմանաւերը. երկու դրեդնօուտ, երկու զրահակիր յածանաւ՝ դրեդնօուտի ուժեղագոյն տիպի, երկու թեթև յածանաւ նորագոյն սիստեմի, «Վիսբադենն» և «Էլբինգ», մի թեթև յածանաւ «Ռոստոկ» տիպի, մի թեթև յածանաւ «Ֆրաուէնլոբ». ամենաքիչը 9 հակառակնակիր և մի սուզանաւ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՊԵԿԻՆ, 24 մայիսի.— Այսօր վախճանուեց չինական հանրապետութեան նախագահ Իւանշկայը։ Նախագահի պաշտօնը սկսեց կատարել փոխ-նախագահ Լիուանխունը։ Մինիստր-նախագահ Ցում է Դուանցզիֆուն։ Քաղաքում հանգստութիւն է տիրում։

«ՀԵՄՊՇԱՅՐ» ՆԱՒԻ ԽՈՐՏԱԿՈՒՄԸ

Նաւի վրայ գտնւում էր Լորդ Կիչենեռը իր շտաբով

ԼՈՆԴՈՆ, 24 մայիսի. — Պաշտօնապէս հաղորդուում է. Լորդ Կիչենէրն իր շտաբով գտնուում էր «Հեմպշայր» զրահակիր յածանաւի վրայ Օրկնէյեան կղզիների մօտ։ Նաւը սուզուեց կամ ականի դիպչելով, կամ սուզանաւի ականից։ Վախ կայ, որ նաւի հետ կործանուած են նրա վրայ եղած բոլոր մարդիկ։

ԼՈՆԴՈՆ, 24 մայիսի. — Պաշտօնապէս հաղորդուում է. Այսօր առաւօտեան ժամը 10-ին ծովակալութեան քարտուղարը ստացել է մեծ նաւատորմղի հրամանատարի հետեւեալ հեռագիրը. «Զեկուցանում եմ խորին վշտով, որ նորին մեծութեան «Հեմպշայր» նաւը կապիտան Սեիլիի հրամանատարութեան տակ, որի վրայ գտնուում էին Լորդ Կիչենէրը և նրա շտաբը, խորտակուեց երեկ երեկոյեան ժամը մօտ 8-ին Օրկնէյեան կղզիների արևմտեան կողմը, կամ բախուելով ականի և կամ ստանալով ականի հարուած։ Նաւի խորտակման ականատեսները ծովափից տեսել են, թէ ինչպէս 4 մակոյկ հեռացել են նրանից։ Այդ միջոցին քամին փչում էր հիւսիս-արևմուտքից, ծովը խիստ ալեկոծ էր։ Պահակ նաւերը և հակաականակիրներն իսկոյն դիմեցին դէպի աղէտի վայրը։ Նաւախումբ էր ուղարկուած ծովեզերքի մօտ որոնելու աղէտի զոհերին, սակայն մինչև այժմ գտնուած է մի նաւակ մէջն եղած մի քանի դիակներով։ Որովհետև խուզարկուած է ամբողջ ծովեզերքը, վախ ունիմ, որ նաւից ազատուածներին գտնելու յոյսը մեծ չէ։ Այս բոպէին դեռ ևս չի ստացուած բուն ափին որոնումներ կատարող նաւախմբի զեկուցումը։ «Հեմպշայր»-ը գնում էր Ռուսաստան։

ԼՈՆԴՈՆ, 24 մայիսի.—Լորդ Կիտչենէրի տարագիրական կործանման անսպասելի տեղեկութիւնը ահագին տպաւորութիւն գործեց անգլիական հասարակութեան վրայ, որը բառի բուն նշանակութեամբ շշմած է։ Երեկոյեան թերթերի արտակարգ յաւելուածները խլում էին լրագրավաճառների ձեռքից և լուռ կարդացուում էին։ Մինիստր-նախագահ Ասկիտը հրաժարուեց բոլոր հրաւէրներից և նախագահում էր զինուորական խորհրդի մէջ, որը տևեց 2 ժամ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՍՏՈԿՀՈԼՄ, 22 մայիսի.— Բերլինից հաղորդում են. Ռայխստագի նախագահի կողմից ծովային ճակատամարտի մասին եղած հաղորդագրութեան ժամանակ բոլոր պատգամաւորներն իրենց տեղից բարձրացան, բացի սոցիալիստ բանւորական խմբակից, որ նստած մնաց և չցանկացաւ միանալ գերմանական նաւատորմիղին երախտագիտութիւն արտայայտելու։

ՍՏՈԿՀՈԼՄ, 24 մայիսի.— Վիեննայից հաղորդում են, որ Կրամարժը մահապատժի է դատապարտուել։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 23 մայիսի.—Դումայի երեկոյեան նիստում շարունակուում էին ընդհանուր վիճաբանութիւնները մսի գործածումը կրճատող օրինագծի վերաբերմամբ։ Խօսեցին Եագոդինսկի, Տարասով, Սկոբելև, Սիմոնով, Կրուպենսկի, Մասլենիկով և զեկուցանող Անոսով։ Ընդարձակ բացատրութիւն ներկայացրեց գլխաւոր լիազօր Լենին, յետոյ խօսեցին Կրիվցով և Դեմիդով և անձնական խնդրի վերաբերմամբ Մաքլով 2-րդ։ Դուման ընդունեց յօդուած առ յօդուած կարդալու առաջարկը։ Շուլգինը առաջարկեց օրինագիծը յանձնել գիւղատնտեսական և գինուորական-ծովային յանձնաժողովների միացեալ նիստին այն պայմանով, որ օրինագիծը կարելի լինի քննել հետեւեալ նիստում։ Նեկրասովը այս առաջարկին աւելացրեց, որ յանձնաժողովներին իրաւունք տուի քննելու լինելիք բոլոր ուղղումները։ Դուման ընդունեց Շուլգինի առաջարկը Նեկրասովի լրացումով։ Օրինագիծը յանձնուած է յանձնաժողովներին։ Նիստը փակուած է ժամը 11-ին։ 28 բոպէին։ Հետեւեալ նիստը երեքշաբթի, մայիսի 31-ին։

ՄԱՄՈՒԼ

«Այշկ-Սէօզ» իր խմբագրականում դարձեալ խօսում է զեմստուօյական խորհրդաժողովի մասին.

«Գիւղացիութեան ներկայացուցիչներ չէին հրաւիրուած այդ խորհրդակցութեան. ուստի Կովկասի գիւղացիութեան մեծամասնութիւնը կազմող թուրք երկրագործ դասակարգը հնարաւորութիւն չունեցաւ իր ցաւերի մասին խօսելու։ 1890 թ.ի զեմստուային կանոնադրութեամբ բէկերի և ազնուականութեան էութեան պահպանելը նշանակում է միայն աղաների դիրքը բարձրացնել, նրանց իրաւունքներն ընդլայնել։

«Բոլորի համար պարզ է, որ դա նշանակում է զեմստուօն հեռու պահել գիւղացիութիւնից և նրան յանձնել կալւածատէրերին, բէկերին ու խաներին։ Մահմեդական գիւղացիութեան իրաւունքների դէմ ձեռք առնուած մի հարք է դա, մի միջոց, որ Ռուսաստանում գործադրել է իբր ռէակցիայի հետեւանքներից մէկը։ Մի միջոց, որ չկար 1864 թ.ի զեմստուային կանոնադրութեան մէջ և դրա շնորհիւ զեմստուոներում ժողովուրդն ու գիւղացիութիւնն իրական դեր էին կատարում։ «Ասացէք խնդրեմ, կալւածատէրերը, բէկերն ու խաները քանի՞ տոկոսն են կազմում մեր ժողովրդի մէջ։ Ենթադրենք, որ 2 տոկոս։ Մթթէ արդարացի է 98 մարդու իրաւունքը զիջել 2 հոգու։ Մահմեդական ներկայացուցիչներն այդ մասին քէչարկելիս արդեօք բոլորովին անմեղօրէ՞ն, առանց դասակարգային նկատումների պաշտպանեցին իրենց վստահող ժողովրդի շահերը։ Մեր բէկ և խան ներկայացուցիչներն այդ մասին քէչարկելիս զգացին, որ մի քայլ են անում մեր մէջ էլ առաջ բերելու դասակարգային պայքարը, որ մեզնում գոյութիւն չունէր։ Մահմեդական զանգուածը նոր է կազմակերպուում. այդ զանգուածը ծնում է խելացի ու գիտակից մի դեմոկրատիա։ Իր դեմոկրատ ու լիբերալ հայեացքներով պարծեցող մեր երեւելիները չզգացին, որ զեմստուոյի հարցում իրենց բռնած ընթացքով մի պատուար են քաշում այս նորածիլ ոյժի դէմ, խեղդում են նրան իր երկունքի մէջ։

«1890-ի կանոնագրութեան գործադրութիւնը առաջ մղելով խորհրդակցութեան մասնակցող մեր երեւելիները ցանկացել են զեմստուոներում, գիւղերում մի ոյժ հանել՝ քաղաքային գործերն իրենց մենաշնորհ դարձրած յետադիմականների (?) դէմ, և հաւանաբար այս «մեծ ծառայութեան» սիրոյն համար չեն ուզեցել հակառակել այդ կանոնագրութեամբ ազնուականութեան տրուած առանձնաշնորհումներին (?)։

«Սակայն «ծառի յետևից անտառը չտեսնող» մեր բէկ երեւելիները չեն հասկանում, թէ դրանով նմանուում են մի շալայ մարդու, որ իրեն աւանդ թողած թանկագին մի իր ծախսում է իր անձի համար՝ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար համարելով այն իր սեփականութիւնը»։

Թաթարական թերթի այս քննադատութիւնները աչքի առաջ ունենալով, երևան է եկել „Кав. Слово"-ի աշխատակից Հիւսէյին Մինասազովը, որ խօսելով զեմստուօյական խորհրդաժողովի թաթար ներկայացուցիչների մասին՝ ասում է.

«Ժողովուրդը նրանց չի տուել լիազօրութիւններ, իսկ ինքը անկարող է պաշտպանել իր իրաւունքները։ Իսկ նրանք (խորհրդաժողովի անդամները) լուռ նստած են իրենց անկիւններում։ Ինչպէս խորհրդաժողովից առաջ, այնպէս էլ նրանից յետոյ մենք չարժանացանք լսել նրանցից որևէ խօսք։ Ինչու՞ խորհրդաժողովի անդամներից ոչ մէկը չի ուզում պատասխանել թաթար մամուլի արտայայտած կարծիքներին։ Մթթէ ժողովրդի կենսական շահերի պաշտպանութեան և դեմոկրատական սկզբունքների ոտնահարման մէջ ամբաստանուողը պէտք չունի արդարանալու։

Կամ գուցէ պ. պ. Թոփչիբաշևները, Հայդարովները, Վերիլովները և այլք զգում են իրենց գեսպարի կնոջ դրութեան մէջ, որը բարձր է ամեն տեսակ կասկածներից և մեղադրանքներից։

Այս բոլորը մեզ համար, խոստովանում ենք, բաւական անսպասելի են։ Մենք կարծում էինք, որ խորհրդաժողովին մասնակցող բէկերը և խաները ունին իրենց թուրքատառ մամուլը, բացի «Закав. Рѣчь»-ից, որը ի հարկէ միշտ պատրաստ է տիրող դասակարգերի շահերը պաշտպանել։

Դուրս է գալիս, որ ամբողջ թաթար մամուլը դատապարտում է խորհրդաժողովի հակաժողովրդական ռեզոլիւցիաները։

Թաթար մամուլը ազատագրուած է ֆէօդալների ազդեցութիւնից և աւելի կամ պակաս գիտակցական եղանակով պաշտպանում է ժողովրդական մասսաների շահերը։

Դժբախտաբար նոյնը չի կարելի ասել վրաց մամուլի մասին։ Ի բաց առեալ «Թանամեղրովէ Ազրին», մնացած բոլոր թերթերը արդարացնում են խորհրդաժողովի մեծամասնութեան գործելակերպը և որոշումները։ Դրա համար բաւական է համեմատել թաթարական թերթի վերոյիշեալ յօդուածը «Պախալիս Փուրցելի»-ի և այլ «սոցիալ-ֆեդերալիստական օրգանների» արտայայտած մտքերի հետ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱ

Դումայի հերթական նիստը կայացաւ երկուշաբթի, այսօրուայ 23-ին, նախագահութեամբ Ա. Խատիսեանի։

Հարցապնդում.

Մազմանեան.—Չնայած, որ աւտոմոբիլների համար պարտադիր օրէնքով սահմանուած է քաղաքի մէջ ժամը 15 վերստից աւել արագութեամբ չարշաւել, նրանք շարունակում են 15 վերստը 45 վերստի հասցնել։ Այդպիսի արագ արշաւի հետևանքն են այն մի շարք դժբախտ դէպքերը, որոնք տեղի են ունեցել վերջերս Թիֆլիսում։ Իրաւասուն առաջարկում է կարուկ միջոցների դիմել շոֆերների դէմ։

Զաբար վարչութեան կողմից խոստանում է էլի մէկ անգամ դիմել իշխանութեանը այդ հարցի առթիւ։

Մսի սակագին

Հացթուխների կամայականութեան դէմ դուման այսպէս թէ այնպէս կարողանում է մաքառել։ Ինչ վերաբերում է մսավաճառներին, նա ուղղակի ոչինչ չի կարողանում անել նրանց դէմ։ սակագին ասած բանը մսավաճառների համար բնաւ գոյութիւն չունի։ Նրանք իրենց «տակսիէն» ունին և դումայի որոշումների վրայ բոլորովին ուշադրութիւն չեն դարձնում։ Եթէ կայ մի հարց, որին դուման բազմաթիւ նիստեր է նուիրել, այդ մսի հարցն է, և միշտ էլ այդ հարցը մնացել է համարեա առկախ կամ կիսատ լուծած։ Եթէ մսի առատութեան ժամանակ, պատերազմից առաջ դուման այդպիսի կացութեան մէջ է եղել, պարզ է, որ նա այժմ աւելի նեղն է ընկնելու։ Նորընտիր դուման հենց առաջին քայլից հանդիպեց այդ չարաբաստիկ հարցին։ Նա ընտրում է իր միջից մի յանձնաժողով և յանձնարարում նրան փորձի համար մի քանի անասուններ մորթել և զեկուցել, թէ ինչ է նստում միսը քաղաքին։

Գալստեան.—Յանձնաժողովի նախագահը զեկուցում է կատարած աշխատանքի մասին։ Փորձը ցոյց է տուել, որ տաւարի մսի ֆունտը քաղաքին նստել է 34 և կէս կոպ., բայց աշքի առաջ ունենալով, որ կատարած փորձը այնքան էլ յաջողներից չի եղել մորթած անասունների նիհարութեան պատճառով, որ մսավաճառները մեծ քանակութեամբ անասուններ գնելիս անհամեմատ աւելի ուժան գին են վճարում և, վերջապէս, այն որ իրենք մսավաճառները հիմարկութիւններին 35 կոպէկով միս են առաջարկում, յանձնաժողովը այն եզրակացութեան է գալիս, որ մսի ֆունտը մսավաճառներին շատ աւելի ուժան է նստում։ Ինքը Գալստեանը իր և յանձնաժողովի մի քանի անդամների կողմից առաջարկում է վերացնել մսի սակագինը և այդպիսով առաջ բերել ազատ առևտրի մրցում, որի հետևանքը կը լինի այն, որ շուկայում անասուններ առաջարկողների թիւը կը շատանայ։

Ս. Ցարուբիանեան դէմ է սակագնի վերացման. նա ուշադրութիւն է հրաւիրում այն հանանական վակխանալիայի վրայ, որը առաջ կը գայ այդ միջոցը իրագործելու դէպքում։

Մազմանեան, Մարտիրոսեան, Ղնդիլի, Ժուրուլի, Մ. Աբաբէկեան, Շահվերդեան նոյնպէս համակարծիք են յանձնաժողովի մի մասի կարծիքի հետ և առաջարկում են գոնէ փորձի համար մի որոշ ժամանակով վերացնել սակագինը։ Իսկ այդ նոր միջոցի վիժման դէպքում հնարաւոր են զբաղնում դարձեալ յետ դառնալ սակագնին։

Երզնկեան.—Քանի որ շուկայում ապրանք չկայ, ոչ մի ազատ առևտրի մասին խօսք անգամ չի կարող լինել,—ասում է «նոր դումային» խմբակի ներկայացուցիչը։ Նրա կարծիքով սակագինը որոշ զսպողական նշանակութիւն ունի։

Դուման 24 ձայնով ընդդէմ 21-ի որոշում է թողնել սակագինը։ Տաւարի մսի ֆունտը որոշում է 35 կոպ., իսկ ոչխարինը՝ 30 կ.։

Թ.

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Զօրեանը հեռագրում է Պաղաք. Միութեան կոմիտէին, որ ինքը 131 որբերով հասել է Ալաշկերտ. որբերից 67-ը ուղարկուած է Սարիղամիշ Գրիգորեանի և Լալայեանի ուղեկցութեամբ։ Միութեան ներկայացուցիչ Զօրեանը խնդրում է, որ իր ժամանակին տեղ պատրաստեն որբերի համար. Մնուսում դեռ կան 50 որբեր, շուտով սպասւում են էլի 150 որբեր։ Բիթլիսից և Մուշից փոքրիկ խմբերով գալիս են նոր փախստական կանայք և երեխաներ։

✦ Գաղթականական գործի գլխաւոր լիազոր գեներալ Թամամշեւը ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ ամեն օր լեռներից, անտառներից և թաղատոներից նորանոր փախստականների խմբեր են գալիս և որովհետև Պաղաք. Միութիւնը և հասարակական կազմակերպութիւնները չեն կարող շուտափոյթ օգնութեան հասնել, միջնորդութիւն յարուցել է իշխանութեան առաջ, որ Պետական օգնութիւն դրանց ևս հասցէ։ այդպիսի գաղթականները առանձնապէս տեղաւորուած են ծովամերձ շրջաններում։

ՖԵԼԻԵՏՈՆ

ՄԱՐԴ

(Մատերիալ 2-րդ ստեղծագործութեան համար)

Մարդը «Աստուծոյ ստեղծագործութիւնն է»։ Չկայ աշխարհիս մէջ սակայն ստեղծագործութիւն մը, որ կազուած ըլլայ այսքան բազմաթիւ վարիանտներէ, որքան մարդն է։ Այս իրողութիւնը հաստատելու համար բաւական է մէյ մը մայթն ի վեր ելլել ու իջնել։

Ահա դինեռունէ մը երեւալով դուրս կելլէ մարդ մը, հասա՝ ինչքան հաճելի է ձեզ, պարարտ՝ ինչքան կը տրամադրեն ներկայ տնտեսական պայմանները։ Բարեխիղճ մարդահամար մը չէր կրնար ասոր մէկ ան՝ հաշուել։ Անոր դէմքը կարծես հացթուխ մը շիներ է հացի առատութեան տարին, վիրին վրայ դնելով խոշոր գանգուած մը կանուղ խմորի, սակայն առանց անոր քանի մը նախնական ձեւերը տալու մասին մտածելու, անանկ որ մարդը յիշեցնող պատկեր մը ձեւացնելու համար պէտք պիտի ըլար շատ մը մասերէ աւելորդ միսերը հանել և դուսարել պակաս մեացած տեղերուն վրայ։ Մանաւանդ ճարտարապետական մեծ աշխատանք կը պահանջէր անոր ահռելի կղակը, որ թերակղզի մը չափ վար կախուեր էր, և որու պաշտպանութիւնը ես չէի համաձայնի երբէք 400 զրահաւորներէ պակաս նաւատորմիղի մը յանձնել...

Քիչ մը անդին, զամբիւղ մը կըռնատակին կը քալէ կին մը, շոր. ինչքան կուզես։ Անոր ոսկրացած դէմքը դէպի քեզ կը կարկառէ խղճալիօրէն երկար քիթը, որ կարծես իր յոյսը մարդոցմէ կտրած՝ ծայրը դէպի երկինքն է ուղղեր... Սիրտդ կտոր կը տոր կըլլայ, կուզես օգնել, բայց անմիջապէս կը յիշես որ վարժապետ մը ես—միանգամ նոյնքան խղճարկու, որքան այդ կինը։

Շարունակենք առաջնալ։ Ահա օրիորդ մը շատ գեղեցիկ արտաքինով։ Դիտելով անոր խնամքով պահուած երեսը, ակամայ այն եզրակացութիւնը կուգաս, թէ այդ երեսները իրեն չեն պատկանիր և խնամքով կը պահէ մինչև իր տիրոջ յանձնելը։ մեծ պատասխանատուութիւն մը կը ծանրանայ վրան հակառակ պարագային։

— Աղուոր երեսներ են, բայց ափսոս որ իրեն չեն պատկանիր, կըսես մտքիդ մէջ ու առաջ կանցնիս։

Իրարու թև մտած կանցնին զոյգ մը մարդիկ, այր և կին են առոնք։ Կինը խիստ ճերմակ, այրը չափազանց սև։ Բանաստեղծ մը եթէ նկարագրէր վերջնոյս դէմքը. պիտի ըսէր.— ...եւ գիշերը հագեր էր անոր երեսին վրայ...

Անկարելի էր որևէ բան կարդալ անոնց երեսներուն վրայ, վասն զի բան մը կարդալու համար, պէտք էր, որ մէկին վրայ կաւիճով, իսկ միւսին ածուխով գրած ըլլար. իսկ ես չտեսայ առանկ գրութիւն մը։

Կանգնիմ։ Անոնց ետեւէն դէմս կը ցցի եղի արտայայտութեամբ մէկ ուրիշը. անհամբեր հայեացքով մը կը սկսիս բան մը փնտրել անոր ետեւը, վասն զի հիմնուած փորձառութեան վրայ, սովորաբար նման դէմքեր ունեցողները բան մըն ալ իրենց ետին կախուած կունենան։ Ու չգտնելով այդ, բան մը կորսնցնողի մը դէմք կառնեմ։

Յարդ որևէ ուսումնասիրի չէ յաջողած պարզել այն պատճառները, թէ ինչու մարդուն հեղինակը իր ստեղծագործութիւնները ասանկ անհամաչափ հատորներու մէջ է ամփոփած։ Վերջերս, մանաւանդ աղջիկներու կողմէ թոյլ փորձեր կըլլան սրբագրելու իրենց հեղինակին գործերը— մարդուն վերջաբան մը կցելով, կուրծքին վրայ լուսանցք թողնելով, իրանները փակագծի մէջ առնելով և նեղ կոշիկներու միջոցով ծանր արգելքներ զբնելով ոտներուն յառաջադիմութեանը առջև, բայց չնայած թափած ջանքերուն, դեռ մէջքերը հեռու են միմեանցներուն հետ համեմատելէ և ոտները անհետանալէ։—Արարիչը այնպէս մըն է շիներ, որ բարեփոխութիւնը անկարելի դարձուցած է։ Կամ պիտի նոյնը թողուլ, կամ հիմն ի վեր բակելով նորը կառուցանել։

Շիտակը, այս անհաւասարութեան ու այլազանութեան համար շատ ալ չեն մեղադրեր զԱրարիչ. վասնզի մարդն իր ձեռքին առաջին գործն ըլլալով, և շինելանիւթն ալ զուտ հողէ և թուրք կազմուած ըլլալով, բնական է, որ չկարողանար տիպար, միօրինակ մարդ ստեղծել՝ և ունենար որոշ թերութիւններ։ Այսքան նահապետական միջոցներով այսքանն ալ դեռ շատ է...

Ա՛, բոլորովին հարցը կը փոխի այն ժամանակ, երբ փութացնելով վերջին դատաստանը, սով, սրածութիւն, ազգ ազգի վրայ յարուցանէ, թերթ թերթի վրայ, վերջ տայ ներկայ մարդկութեան և աւարտած հրաչակէ առաջին նստաշրջանը—երկրորդ նստաշրջանին համար մենք կը դնենք որոշ ձևակերպուած մեր բազմակողմանի պահանջները ու ցաւերը, մէկ միւսէն հրամայողական, մէկ միւսէն վիրաւոր ու շարաւալի...

Ամենէն առաջ կը պահանջենք, որ երկրորդ ստեղծագործական սեկցիայի մէջ մանի ներկայացուցչութիւն բոլոր դասակարգերէ, առանց հասակի և սեռի խարութեան. վասնզի, ինչպէս քիչ վերը պիտի տեսնենք, կանայք աւելի պահանջներ ունին ներկայացնելիք քան տղամարդիկ։

Եթէ կերպարանքը մերն է, ապա ուրեմն տարբերան արդարութիւնը կը պահանջէ, որ մենք վճռական ձայն ունենանք անոր այս կամ այն կերպ ըստեղծելուն մէջ։ Հոս չի կարելի չընկատել, որ առաջին ստեղծագործութեան առեն Արարիչը վերաբերուեր էր շատ տենդենցիոզ, ամենքի դէմքի վրայ քաշելով իր պատկերը։ Մինչդեռ բոլոր նորագոյն քննադատները կը վկայեն միաբերան, որ տենդենցիոզ ստեղծագործութիւնները զուրկ են գեղարուեստական արժանիքէ...

Կանանց շաղախին մէջ գերակշիռ տեղը բռնելու է մեղր և անոնց երեսը զուր տեղ գունաւորելու չէ նախապէս որևէ գոյնով, այլ ստեղծելով անգոյն, թող տալու է, որ վերջէն իւրաքանչիւր օրիորդ իր ճաշակով ներկէ գայն։ Բայց ըստ իս, ամենագործնականն այն կըլլայ, որ տղամարդկանց ստեղծագործութիւնը կանանց թողնի, կանանցը՝ տղամարդոց. միայն այս պարագային մարդիկ պարտաւոր են կանանց այնպէս ընդարձակ և բազմակողմանի ստեղծել, որ վերջէն մէկ կինով բաւականանան և շուտ-շուտ ընթացաւարտ չհանեն իրենց կնիկները...Յետոյ՝ աշխատանքի և պարապութեան բաժանումը կնոջ ու մարդու միջև ըլլայ ձևաւ նորագոյն սոցիալ-դիտական սկզբանց հիման վրայ։ Հոս կարող հեռատեսները անուշտ պիտի աշխատեն քալեցնել տղամարդոց եմանսիպացիայի խնդիրը կանանց ձեռքէն...

Ստեղծագործութեան երկրորդ շրջանին մինչ քիմիկոսներու սեկցիան կաշխատի համաձայնութիւն մը գոյացնել մարդուն նիւթական ստեղծագործութեան խնդրոյն շուրջը, անդին բարոյական սեկցիան, որը կազմուած պիտի ըլլայ խմբագիրներէ, հրապարակախօսներէ ու ռէբուէրներէ, պիտի անդուն գիշերներ անցունէ, ջանալով տալ նոր մարդուն բարոյական բովանդակութիւն։

Տնտեսական պահանջներու քննութեանց առեն՝ հայ սոցիալ-դեմոկրատ պատգամաւորը կը պահանջէ—քիթերու հաւասարութիւն։

— Կը պահանջեմ կարճ ռաքիս հաւասարութիւնը երկար ռաքիս հետ, պիտի ձայնէ նոյն կուսակցութեան կող պատգամաւորը։

«Հովիտ»-ը պիտի պահանջէ բոլոր կրօններու լուսաւորչականութիւն։

«Մշակ»-ը պիտի գանգատի դառնապէս թէ «Հորիզոն»-ը չի թողուր որ ես ալ ազգին գործերով զբաղիմ քիչ մը...

Զէզոք մամուլը պիտի առաջարկէ ապագայ մարդու համար երկու ճշմարտութիւն ստեղծել, մէկը «Մշակ»-ին, միւսը «Հորիզոն»-ին մէջ բազմելու համար...

Իսկ ես ալ ընդհանուր վարժապետներու կողմէն պիտի ներկայանամ ըստեղծիչ յանձնախմբին ու խնդրեմ, որ մի անգամ ընդմիշտ դուրս նետուի վարժապետներու փորը նախագծէն, քանի որ տարիներու փորձով տեսնուեցաւ, որ անկարող է ան տանել իր վրայ գրուած ծանր պարտականութիւնը, որ է դարաւոր անօթութիւն, և յանախ պատճառ դարձած է ամբողջ օրգանիզմի անչնչացման։ Աւելի աղէկ է ջնջել փորը և տեղը յատկացնել մանկավարժական ռէֆ օգտակար հաստատութեան մը։

Լեո Կամսար

digitised by A.R.A.R.@

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Երեկ, մայիսի 25 ին, Նորին Կայսերական Մեծութիւն Կայսրուհի Ալէքսանդրա Թէոդորովնայի ծննդեան օրուն պատճառով ուղղափառների և միւս բոլոր դաւանութիւններին պատկանող եկեղեցիներում և աղօթատներում պատարագից յետոյ գոհաբանական մաղթանքներ կատարուեցին Նորին Մեծութեան արեւշատութեան համար. քաղաքը զարդարուած էր դրօշակներով և երեկոյեան հրաւառութիւն կար։

✦ Մայիսի 24 ին, առաւօտ. 9 ժամ 56 վայրկեանին Թիֆլիս ժամանեց Նորին Բարձրութիւն Իշխան Սերգէյ Գէորգիէվիչ Ռոմանովսկի, հերցոգ Լէյխտենբուրգսկի։ Կայսրան Նրան դիմաւորելու էին գնացել Մեծ Իշխանուհի Անաստասիա Նիկոլայևնա, Իշ. Ելենա Գէորգիևնա Ռոմանովսկայա Լէյխտենբուրգսկայա, Նորին Բարձրութիւն Իշխան Ռոման Պետրովիչ և իշխանուհիներ՝ Մարիա Պետրովնա և Նադեժդա Պետրովնա։

✦ Ինչպէս յայտնի է, սրանից ամիսներ առաջ քաղաք. վարչութիւնը ձեռնարկել էր Օրթաճալայում, Կուր գետի վրայ փայտէ կամուրջ շինել. այժմ այդ գործը աւարտած է և քաղաքային տեխնիկների թոյլտուութեամբ երթևեկութիւնը սկսել է մայիսի 24-ից։

✦ Կրծանիսի, Օրթաճալայի և Նաւթլուղի տնատէրերը, այգեպէտերը դիմելով քաղաք. վարչութեանը՝ խնդրել են, որ իրենց ալիւր տրուի, որպէսզի կազմակերպեն հաց թխելու կօոպերատիւ, որ շատ աւելի էժան է նստում քան հացի սահմանած սակագինը։ Քաղաք. վարչութիւնը յարգել է տնատէրերի և այգեպէտերի խնդիրը։

✦ Զուլֆայից հեռագրում են մեր մի թղթակցի տուած այն լուրը, որ իբր հրէայ (բժիշկ ?) Իլզեֆովիչ «սիրում է նշանակել զանազան պաշտօնների մէջ իր ցեղակիցներին։ Այդ լուրը չափազանցութիւն է, ասում է հեռագրողը. 2—3 հրէաներ միայն կան շրջանի գործերի մէջ, նրանցից մէկն էլ ազրկուած է Մոսկւայի կոմիտէի կողմից։

✦ Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Թէոդորովնայի Թիֆլիսի պահեստի կոմիտէն սրանով յայտնում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ յունիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը պահեստը բաց կը լինի երեքշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրը, առաւօտ. ժամը 9-ից մինչև ցերեկւայ ժամը 1. պահեստի դեղարանային բաժանմունքը բաց կը լինի նոյն օրերը, երեկոյեան ժամը 6—9-ը։

✦ Ներկայումս «Թիֆլիս» կայարանում կուտակուել է մօտ 200 վագոն ալիւր, որի փոխադրութեան համար, քաղաքային վարչութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել զինուորական վարչութիւնների առաջ բեռնակիր աւտոմոբիլներ ստանալու համար։

✦ Այսօր, մայիսի 26 ին քաղաքային հիւանդանոցներից հիւսիսային կողմամբ մեր 400 հիւանդ և վիրաւոր զինուորներ։

✦ Մայիսի 24-ին Թիֆլիսի շրջանային դատարանի 2-րդ քրէական բաժանմունքի սեսսիան սկսեց Թիանէթ. նիստերը նշանակուած են մայիսի 26-ից մինչև նոյն ամսի 29-ը։

✦ Մայիսի 24-ին, քաղաքի զանազան մասերում աւտոմոբիլների պատճառած զոհերի թիւը հասնում է 5 հոգու, որոնցից մի քանիսը մեռել են, իսկ մեացածները ծանր ու թեթև վիրաւորուել։

✦ Մայիսի 24-ին Սաբիղամիրից եկաւ № 2 կովկասեան սանիտարական գնացքը լի վիրաւոր և հիւանդ զինուորներով, որոնց թւում 11 հիւանդ սպաներ. ծանր հիւանդները և վիրաւորները թողնուած են Նաւթլուղի զինուորական հիւանդանոցի անօրէնութեանը, իսկ մեացեալները փոխադրուած են հեռուներ։

ԿՈՎԿԱՍ

✦ Զաքաթալայի գաւառի կառավարիչը հեռագրով դիմել է Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը և խնդրել, որ 2000 փութ շաքար ուղարկի Զաքաթալայի աղգաբնակչութեան համար։ Քաղաք. վարչութիւնը պատասխանել է, որ քաղաքը պահեստի շաքար չունի և միաժամանակ խորհուրդ է տուել դիմելու պարենաւորման գործի գլխաւոր լիազօր Շաշիովսկիին։

✦ Բագից հեռագրում են «Зак. Рѣчь»-ին, որ երբորդ օրն է ինչ „Баку" թերթը լոյս չի տեսնում, որովհետև գրաշարները անտեսական հոդի վրայ գործադուլ են արել։

✦ Մօտ օրերս Բագուում կազմակերպուում է մուսուլմանական մի նոր դրամատիրական խումբ։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ն. ԱԳՈՒԼԻՍ.—Ցորենի գինը մեր շրջանում բարձրացաւ մինչև 5 ռ. 20 կ. փութը։ Գիւղացիների այս դժուար կացութիւնը ի նկատի ունենալով, պ. պ. Զարգարեանները ուղարկել են մի վագոն ալիւր. նոյն նպատակով պ. Մ. Քալանթարեանի կողմից ուղարկուած է մի վագոն ալիւր Վ. Ագուլիս։ Գիւղացիների համար ուղարկուած այդ 2 վագոն ալիւրը հացի պակասութեան պատճառով Զուլֆայում կանֆիսկացիայի էր ենթարկուած. վերցնելով Զուլֆայի համար իւրաքանչիւր վագոնից 200 փութ ալիւր, մեացածը զիջեցին գիւղացիներին։

Անասելի թանգութիւն է. շաքարի ֆունտը ծախւում է 80 կոպէկ. Բնչանի գիւղացին, հրաժարուել չատ չատերի համար կերակուրին փոխարինող այդ միակ տաք թէյից՝ դժուար է. իսկ շաքարի գինը արհեստական կերպով օրէցօր բարձրանում է։

Բնութիւնն էլ մի կողմից է թափում իր պատուհասները խեղճ գիւղացիների գլխին։ Երկու օր առաջ բարձրացաւ սաստիկ քամի և մեր ու շրջանի գիւղերին զգալի վնասներ պատճառեց։ Կոտրուած են բաւականաչափ պտղատու ծառեր։

Ա. և Ն. Ագուլիսի դպրոցներում վերջնական ստուգումներն արդէն ըսկըսուած են. դասաւանդութիւնը կը տեւի մինչև մայիսի վերջը։ Դաւեցի

ԵԴԵՍԻԱ. — Մեր հայրենակից Եդեսիացի պ. Միկիա Մուրադեան, որ վաճառականութեամբ է զբաղում Մոզդոկ քաղաքում, ընծայեց Եդեսիայի Մանր Վարկի ընկերութեանն ի սեպհականութիւն իր մի գիւղատնտեսական գործիքների տախտակապատ և կղմինդրածածկ պահեստանոցը, որ արժէ աւելի քան 500 ռուբլի։

Ե. Ե.

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼ.—Ինչպէս լսում ենք, տեղիս Արդութեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը մտադիր է VII-րդ դասարան բանալ։

— Ամսիս 30-ին նշանակուած է Երևանի թեմի պատգամաւորական ժողով։ Տեղիս պատգամաւորները հրաւէրներ են ստացել ներկայ լինելու ժողովին։

— Այստեղի ծխական դպրոցներում դասերը դադարելու են մայիսի վերջին։

— Տեղումս է գտնւում դերասան Զարիֆեանը։ Նա տուել է մի շարք ներկայացումներ։ Ինչպէս լսում ենք, խումբը երկար ժամանակ կը մնայ մեզ մօտ։

— «Եղբ. Օգն.» գիւղական լիազօրները դիմել են Երևանի նահանգապետին զենք կրելու թոյլտուութիւն ստանալու։ Նրանց մօտ յաճախ զրանւում են խոշոր գումարներ։

— «Եղբ. Օգնութիւնը» Սոնգիւրլի գիւղում տեղաւորուած գաղթական կանանցից խնդիր է ստացել, միջոցներ ձեռք առնելու, որ էլ զրկուում աշխատող իրենց ամուսիններին հնարաւորութիւն տրուի երկիր վերադառնալու և վերականգնելու իրենց անտեսութիւնները։

— Մայիսի 15 ից տեղիս գաղթականներին բաժանում են մայիս ամսւայ նպաստը։ Գիւղերում կը սկսեն մօտ ժամանակներս։

Զան

ՇՈՒՇԻ.—Ինչպէս լսում ենք, Շուշայ ռէալական դպրոցը օժանդակիչ խմբեր է կազմակերպում իր բարձր դասարանների աշակերտներից գիւղական շրջաններն ուղարկելու և գիւղացիների անտեսական աշխատանքներին օգնելու համար։ Արդէն երկու խումբ պատրաստ են, 15—20-ական հոգուց բաղկացած, և գնում են դէպի Զիւանտիրի և Զանգեզուրի գիւղերը։ Ծախքերը հոգում է դպրոցը։ Առում են, նոյնպիսի խմբեր կազմակերպելու մտադրութիւն կայ նաև թեմական և քաղաքային ուսումնարանների աշակերտներից։

— Վերջին օրերս ցորենի գինը Աղդամի շուկայում անսպասելի և զգալի կերպով իջել է մինչև 2 ռուբլի 50 կոպէկ։ Պատճառը վերագրում են ցանքսերի բարեյաջողութեան և անցեալ տարուանից թուրքերի ունեցած մեծ պաշարին։

— Շաքարի գինը բարձրացել է մինչև 50 կ։ Քաղաքը շաքար չի մնում, բոլորը ճանապարհին— Եւլախ, Աղդամ—գնում են թանգ գնով և ծածուկ տեղափոխում Պարսկաստան։ Այս բոլորին՝ աւում են որ՝ Աղդամում շաքարի փութը 16 ռուբլով է ծախւում։ Եթէ այս գաղտնի վաճառքի առաջն առնուի, շաքարի գինն այսքան չի բարձրանալ մեր կողմերում։ Պարսկաստանն է, որ յանկարծ այսպէս ահռելի չափերի է հասցրել շաքարի գինը։ Գլխաւոր թանգութեան պատճառն այն է, որ այստեղ գնում են ռուսական թղթադրամով, իսկ այնտեղ ծախում են նոյն արժէքով, բայց պարսկական փողով, որը մեր թղթադրամի գրեթէ կրկնակի արժէքն ունի։

Մ.

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աթէնքից հեռագրում են, որ դաշնակիցների նաւերը կատաղի ռմբակոծութեան են ենթարկել Փոքր Ասիայի ծովեզերքը Կորակ հրուանդանից սկսած մինչև Միկադեղաչ։ Ամբողջ ծովեզերքին մեծ հրդեհներ են նկատուած։

— Պետրոգրադի դիւանագիտական շրջաններում տեղեկութիւններ են ստացուած, որոնք հաստատում են, որ հելլէնական կառավարութիւնը մտադիր է պաշարողական դրութիւն յայտարարել Աթէնքում։ Սկուլուդիսը ուզում է այդ միջոցը կիրառել այն նպատակով, որ հնար ունենայ ձերբակալելու Վենիզելոսին։ Այսպիսի պայմաններում բոլորովին բնական կը լինի Համաձայնութեան պետութիւնների ամենավճռական դիմադրութիւնը։

— «Нов. Вр.»-ի ասելով, Հռոմում մասնաւոր տեղեկութիւններ են ստացուած Աթէնքից, որ Կոստանդին Թագաւորը, նկատի ունենալով իր դժուարին դրութիւնը, վճռել է հրաժարուել գահից։

— Բուխարեստից հեռագրում են, թէ յամառ լուրեր են տարածուել, որ Ցունաստանի ներքին դրութիւնը բարդուում է։ Կոստանդին Թագաւորի անձին վտանգ է սպառնում։

— Կոպենհագենի «Պոլիտիկէն»-ի ասելով, օր օրի վրայ աւելի ու աւելի պարզուում է, որ ծովային կռիւը Սկագերակում վերջացել է անգլիացիների յաղթութեամբ, թէև թանգ է նստել նրանց։ Գերմանական նաւատորմիղի աւանտիւրան չի հասել նպատակին։ Գերմանական նաւատորմիղը խայտառակ կերպով փախել է կռուի վայրերից, կորցնելով իր ամբողջ կազմի մի եօթերորդ մասը։ Անգլիական նաւատորմիղը կորցրել է մի տասնվեցերորդական մասը։ Այս կռուից յետոյ վերջ է տրուած գերմանացիների այն մտադրութեանը, որով նրանք ուզում էին յարձակում գործել Ռիգայի և Պետրոգրադի դէմ ծովից։

«Daily News»-ի ասելով, գերմանացիներն իրենց զօրքերը կենտրոնացնում են ռուսաց ճակատի հիւսիսային դծերի վրայ, ուր ամեն օր ռեզերվներ են բերւում արևելեան Պրուսիայից։

— «Matin»-ը ենթադրում է, որ աւստրօ-գերմանացիները ակտիւ գործողութիւնները կը սկսեն ռուսաց ճակատի ոչ թէ հիւսիսային, այլ հարաւային գծերի վրայ, ձգտելով տիրել Դնեստրի պտղաւէտ շրջանին, իսկ հիւսիսում գերմանացիները ձգտում են միայն գաւթել Դիւնա գետի գիծը։ Սակայն, ինչպէս վերջին պաշտօնական հաղորդագրութիւնները ցոյց են տալիս, ռուսները կանխել են աւստրօ-գերմանացիներին, ճակատի հարաւային մասում յարձակում սկսելով։

— Բոլգարական սոցիալիստական լրագրի մէջ բոլոր սոցիալիստների պարագլուխ Բլագոյև մի յօդուած է տպել «Բալկանեան երկիրների ապագայի մասին»։ Բլագոյևը թշնամաբար է տրամադրուած դէպի Ռուսաստանը և դէպի այն, որ վերջինս ձգտում է տիրել Նեղուցներին և Պոլսին։ Նա պնդում է, որ Ռուսաստանը չի կարող իր այդ ձգտումը իրագործել մինչև որ Բոլգարիային չհպատակեցնի իրեն։ Բլագոյևը ռուսաց զէնքի յաղթութեանը չի հաւատում, բայց հաւատացած է, որ ներկայ պատերազմը վերջանալուց յետոյ էլ բալկանեան խնդիրը կը մնայ չլուծուած։ Վերջի վերջոյ Բլագոյևը բալկանեան երկիրների փրկութիւնը գտնում է բալկանեան ֆեդերացիայի մէջ։

ՊՈՍՏԱՐԿՂ

ՎԱԿ. Ցար. Թումանեանի. — Խնդրում ենք անցնել «Հորիզոն»-ի գրասենեակ։

Խմբագիր՝

Մ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ ընդարձակ հրատարակութեամբ

Պատկերազարդ

● ՆՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ ●

ՌԱԶՄԻ ԵՐԳԵՐ

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊԷԿ

Ազգանիկի, Դրօի, Համազասպի, Քեռու, Վարդանի, Արամի, Ազգրանիկի և իր Քիկնապահների, կամաւորների երգման, Ազգրանիկ և իր օգնականներն, Քեռին և իր օգնականներ ու բազմաթիւ խմբական և առանձին պատկերներ, ներկայ պատերազմի վերաբերեալ բազմաթիւ նոր երգեր ու տառաւորներ։

Դիմել Թիֆլիսի հայ գրավաճառներին, գումարով գնողներին զեղչ կը լինի, ճանապարհածախսը գնողի վրայ է։

Իմ հասցէն՝ Тифлисъ, Авлабаръ, Ходживанская ул. № 16, Х. Теръ-Огаесянцу, կամ Թիֆլիս, տպարան «Մուրճ»։
669 10—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԱՅԱՐԱՆՈՒՄ

ամսոյս 22-ին կորցրել եմ հետևեալ դոկումենտները. զինուորական ազատման գրքոյկ, գրպանիս փոքրիկ գիրքը և անցագիրս։ Գտնողին խնդրում եմ ներկայացնել լաւ վարձատրութեամբ Միքայէլեան փողոց, № 34, Ցակոբ Վարդանեանին։
695 4—1

ԳԻՄՆԱԶԻԱՒԱՐՏ (8 դաս.) ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ

տալիս է դասեր գիմնազիոնի ծրագրի բոլոր առարկաներից իր տանը, մատչելի պայմաններով։ Զուղուրէթ, Գոն չարնայա փ., № 60, Ս. Մանուէլեանց։
554 10—7

Բիրլիսի,

Գիւղապետ կարը գիւղացի Սարգիս Բաղդասարեանը, որ եղել է Խնուսի կարաչորան գիւղը, որպէս ջրապան, փնտրում է իր ամուսին Զիլիֆ Վարդանեանին։ Գիտցողներից խնդրում ենք յայտնել՝ Тифлисъ, Пушкинская ул., Кофейня „Армавиръ".
692 1—1

ԿԸ ՓՆՏՐԻՒՆ

Զարսանեազ փեթի գիւղացի Գեորգ Մանուկեանը կը փնտրէ իր եղբայրները և զաւակները, կամ հաստատուելու մը. ով յիշեալներու հասցէն գիտէ, թող հաճի հետևեալ հասցէին իմաց տալ. Ст. Араратъ, Эрив. губ., Петросу Манукянъ.
691 2—1

ԵՂԻՇԷ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ

Ազգային բովանդակութեամբ մանկական երաժշտական հեղինակութիւններից առայժմս լոյս են տեսել և վաճառւում են.

Մ Ե Ն Ե Ր Գ Ե Ր

Մէջ լար, բլբուլ—50 կոպ., Սիրուն գարուն, կանաչ գարուն—50 կ., Մի բուռն հող...—50 կ., Թող չերգէ, բլբուլ—50 կ.։

Ե Մ Բ Ա Կ Ա Ն

Համբ—երգ—50 կ., Մաղթանք—50 կ., Կարծանւեցաւ շաբը իսկոյն—50 կ., Ազգի բաղդաւոր—50 կ.։

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Մանկական երգեր (մի տետրում)—50 կ.։

ՄԵՆԵՐԳԵՐ ՌՈՒՍԵՐԵՆ ԲԱՌԵՐՈՎ

О, не кручися, соловей—50 к., Это мои тополи, нѣжно шелестятъ—50 к., Все тебѣ дорогая—50 к., Ночь печальна, какъ мои мечты—50 к., Колыбельная пѣсня—50 коп.

Մեներգ հայերէն և ֆրանսերէն բառերով.

Մշոյ ողբը—50 կոպ.։

Складъ изданій. Г. Москва, Музыкальная торговля В. В. Бесселъ и К°. կամ հեղինակին. Лазаревскій Институтъ Восточныхъ Языковъ, Е. Багдасарянцу.
686 3—1

ԿՈՎ ԿԹՈՂՆԵՐ

Հարկաւոր են. դիմել Վելիամինեան փողոց, № 8, կաթի պա-
675 հեսաւ 3—2

ԵՐԿՈՒ երեխաների (9 և 12 տարեկան) հետ ամարանոցում պարապելու համար, հարկաւոր է մի գիմնազիաւարտ օրիորդ, որը իմանալու է և հայերէն։ Դիմել՝ Мухронская, № 21.
681 2—2

Մեծ քանակութեամբ ամեն տեսակի

ՓԱՅՏ

առաջարկում եմ Փոթի կայարանում։ Զեռնտու պայմաններ նարիադ ունեցողներին. մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմել՝ Փոթի, Խաչատուր Ղազանճեանցին։ 659 10—3

ԾԾՈՒՄՔԻ ՓՈՇԻ

(Сѣра въ порошкѣ)

Ծախում եմ մեծ քանակութեամբ, ուղարկում եմ պոստով. Եկատերինոդարում փութը 35 ռուբլի, պոստային և այլ ծախսեր փութին 5 ռուբլի։ Կանխավճար 40 տոկոս. առանց կանխավճարի չի ուղարկուում։ Հեռագրերին պատասխանում եմ, երբ պատասխանի համար վճարուած է։

Հասցէ՝ Екатеринодаръ, Гимназическая, № 63, Л. Н. Бабаджанянцъ. Հեռագրական հասցէ՝ Екатеринодаръ, Бабаджанянцу.
683 10—2

ԾՐԱՐՆԵՐ

ահագին քանակութեամբ ունենալու և իմ արտադրութիւնը լինելու պատճառով առաջարկում եմ իւրաքանչիւր հազարի համար 5 ռ. 50 կոպէկից ընկած և աւելի։ Ростовъ-Донъ, Книжн. торг. Д. Г. Алевсѣева, уголъ Таганр. пр. и Московск. ул., подвальное помѣщеніе. Հեռախօս 10—09.
652 7—3

Լոյս է տեսել 2 րդ պպ. լեռնցեռով

ՀԱՅԵՐԷՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ, ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ

ԵՒ ԳՈՒՆԱՏԻՊ

ՔԱՐՏԷԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԵՒ

✦ ՀԱՐԵՒԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԻ ✦

(100×77 սանտ.։ Մաշտաբ՝ 1 դ. 23 վ.)

Ըստ Լինչի և Օսլանդի, կազմեց

ԱՐՏԱՇԵՍ ԱՌԵՂՅԱՆ

Գինը 1 ռ. 25 կ., քարթոնով 2 ռ. 25 կ.։ Օտար քաղ. 40 կ. աւելի։ Դիմել՝ Тифлисъ, Армянск. Семинарія, преподователю А. Абегіану, կամ՝ Редакція „Оризонъ", А. Абегіану.
975 6—6

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՌՈՒՍ - ՀԱՅԵՐԷՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

Ճոխացրած և վերամշակուած (18,000 բառ, 662 էջ)

ԳԻՆՆ Է 1 ռ. 25 կ.։ Վերագիր վճար 1 ռ. 75 կ.։

Նոյն հեղինակի՝

ՀԱՅ - ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

ԳԻՆՆ Է 1 ռ., վերագ. վճար. 1 ռ. 33 կոպ.։

Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. домъ А. И. Туманову.
486 30—

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱՑԻ

Ելիսաւետինսկայա փողոց, № 7. Բա-Մանդիմաց, Վորոնցովի արձանի մօտ։ Ընդունեն մասնագէտ բժիշկները, առաւ. ժ. 8-ից երեկ. 8 ժամը։ Կարելի է բժիշկ ըստ ցանկութեան առանց բարուավարձի և առանց հանել առանց ցաւի, թիրեցուցիչ գեղեր ներգործութեամբ։

Աստուածաբաշխարանն ունի արհեստանոց, որտեղ նստում են պատուէրներ ամեն տեսակի հնարամտաւոր. համար։ պատուէրները կատարում են շուտ։ Արհեստական ատամներ 24 սկսած 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր։
25—

Մենք երեք եղբայրներ, Սարգիս, Սերոբ, Քիրոբ Զինաջուբեանցներս, փնտրում ենք Իսպիր գաւառի Հունուս գիւղացի մեր մօրը՝ Ցողիտար Ալանեան, հարսներիս՝ Արևհատ Թաթեան, Գայիանէ Զատիկեան, ուղերձ Աննային, հօրեղբօրորդի Կարապետին, հօրեղբօր աղջիկներ Ազնիւին, Եւային, Արուսեակին իրենց էրեխաներով, հարկանուշ, Իսկուհի Ցարութիւնեան Ֆինաջուբեանցներին... Զինաջուբ գիւղացի մեր ազգականներ Հաստենցներին, Ծարիկեանցներին, Տաճալեանցներին, Լգոզեանցներին և Ցաց գիւղացիներին։ Հիշէն գիւղի մեր քեռակիններ, քեռորդիներ, քեռաղջիկներ, քեռահարսներ, քեռու թոռներ Ասլանեանցներին։

Էրսիսու գաւառ, Կիսկիմ գիւղի հօրաքրոջս Ալմասին, որդուն՝ Գրիգորին, աղջիկներ, թոռներ Ցակոբեանցներին, մեր միւս մեռած հօրաքրոջ որդի Անդրանիկին, հարս Մաքիդին, աղջիկ Դշխունին և թոռներ Տէր-Թովմասեանցներին, աներջս եղբօր Գէորգ աներջս որդի Սարգիս (գինւոր), զբաքանչներս Սանդուխտ, Մարիամ, իրենց որդիներով և հարս ու աղջիկներով Նալբանդեանցներին։

Ինչպէս նաև Իսպիրու և Էրսիսու գաւառների Կիսկիմ իր թաղերով, Թատրջուր իր թաղերով, Մոխրակոյս, Կուդրաշէն, Կարմիրլեր, Հունուս, Քոչ, Զինաջուր, Օձուտ, Հիշեն, Դղանց, Շարսանց, Իսպիր Ղասապայ, Էգեձոր, Ջուրանկեց, Մատղանց, Կալ Թշաձոր, Խոչանաղբիւր, Զիփոթ, Նիխաղ գիւղացիներին։ Խնդրում ենք ազգային զորթիչներին և հայրենասէր մարդկանց գաղթականների մէջ հարց ու փորձ անելուց յետոյ տեղեկացնեն հետևեալ հասցէով Харьковъ, Клочковская ул. № 69. Булочная, Саркису М. Чиначуранцу.
683 10—2

ԿԵՐՈՍԻՆՕ-ԿԱՎԻԼՆԻ ԼԱՄՊԱՆԵՐ

Ե Ի

Ֆոնարներ ամեն տեսակի

Ներքին և արտաքին լուսաւորութեան

✦ ✦ համար ✦ ✦

Կերոսինօ-կալիլնի սէտկաներ եւ մասեր բոլոր գոյութիւն ունեցող լամպաների ու ֆոնարների համար, մատչելի գներով առաջարկում է

Ս. Մ. ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆՑԸ

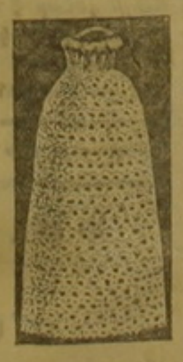

693 Баку. Молоканская, 12. Հեռախ. 3.53. 30—

ՍԻՖԻԼԻՍ

(LUES)

իր բոլոր ասպիճաններում յաջող կերպով բժշկում է քրանսիական կատարեալ գործած

ԴՐ. ԴԷ-ՎԵԶԱՅԻ ՊՐԵՊԱՐԱՏԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՄԲ

Սովորական հակասիֆիլիսային միջոցների թոյլ ներգործութիւնը այն հետևանքն է ունենում, որ հիւանդները արդէն թոյնում են բժշկուելը, իրենց ենթարկելով ուշադրութեան չառած սաստիկ հետևանքների։ Սիֆիլիսային բացիները, ամրապնդելով հիւանդի մարմնի մէջ, նրա բոլոր գործարանները թունաւորում են վտանգաւոր թոյներով և առաջացնում են ողնուղեղի չորացում, պրոգրեսիւ կաթուած և ամբողջ օրգանիզմի կատարեալ քայքայում։ Սիֆիլիսի արմատական և ուղղիր բուժումը միայն ազատում է հիւանդին սպառնալի նշաններից։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ճանաչուած է մասնագէտ բժիշկների կողմից, ընտանեկան կեանքում որպէս մի անփոխարինելի միջոց սիֆիլիսից բժշկուելու համար։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ոչնչացնում է սիֆիլիսային միկրոբները և բոլոր վարակուած գործարանները մաքրում է նրանց առաջացրած թոյներից։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ոչնչացնում է ցանը, թարախակալած տեղերը, խոցերը, որոնք առաջանում են սիֆիլիսի պատճառով, կտրում է գլխացաւերը, մէջքի և ոտների ցաւերը, հեռացնում է անքնութիւնը և յիշողութեան, տեսողութեան ու լսողութեան թուլութիւնը։

Սիֆիլիսը երբորդ աստիճանում բժշկելիս Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ցոյց է տալիս անգնահատելի ծառայութիւններ և ողնուղեղի չորացման ու պրոգրեսիւ կաթուածի առաջն է առնում։

Կեղծուածների առաջն առնելու համար Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը վաճառուում է բացառապէս Թիֆլիսում «Գործնական բժշկականութեան Լաբորատորիայի» Թիֆլիսի բաժանմունքում, w/s. Զ. Ա. Կանկանեանց եւ Ա. Ս. Աստղբաբովի «Սոլոտատ» դեղավաճառանոց, Սոլոլակսկի փող., տուն Թիֆլիսի Փոխադարձ վարկի Ընկերութեան, հեռախօս 17—62 (Тифлисъ, торговый домъ „Солотатъ", Сололакская ул.).

Մի տուփի գինն է 6 ռուբլի։

954 Ժողովրդական հանրամատչելի գրքոյկը ուղարկուում է ձրի։ 0—8

Ազատ «Հայոց Ընկ.

Дозв. воен. цензв.

Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул. 22.

digitised by A.R.A.R.@